

Politik för att främja kvinnors företagande

Beskrivning av åtgärder i Storbritannien, Nederländerna,
Danmark och USA

Regleringsbrev nummer 5, 2007
Diarienummer 2007/0025

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon 063 16 66 00
Telefax 063 16 66 01
E-post info@itps.se
www.itps.se
ISSN 1652-0483

För ytterligare information kontakta Lars Bager-Sjögren
Telefon 08-456 67 13
E-post lars.bager-sjogren@itps.se

Förord

Denna rapport utgör den tredje delen av ITPS regleringsbrevsuppdrag rörande kvinnors företagande. Tidigare har resultat från en enkät till internationellt verksamma forskare inom området producerats samt en översikt av artiklar i en antal akademiska tidskrifter för perioden 2002 – 2006.

Föreliggande rapport kompletterar forskningsöversikten med beskrivningar av och erfarenheter från politik för kvinnors företagande i ett urval länder som ITPS bedömt relevanta att studera i sammanhanget. Arbetsgruppen bakom rapporten har varit Lars Bager-Sjögren (projektledare), Anne Kolmodin, Måns Lindberg, Marcus Zachrisson.

Östersund, juni 2007

Sture Öberg

Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	8
2 Främjande i EU, Nederländerna, Danmark, Storbritannien och USA	10
2.1 EU.....	10
2.1.1 Företagspolitik.....	10
2.1.2 Sysselsättningspolitik.....	11
2.1.3 Regionalpolitik.....	12
2.1.4 Utbildningspolitik.....	12
2.1.5 Forskningspolitik.....	13
2.1.6 Perspektiv rörande kvinnligt företagande i Europa.....	13
2.2 Nederländerna.....	13
2.2.1 Kvinnors deltagande i arbetslivet.....	14
2.2.2 Näringspolitikens prioriteringar.....	14
2.2.3 Kvinnors företagande – insatsområden.....	15
2.2.4 Konkreta aktiviteter.....	16
2.2.5 Utvärderingar.....	18
2.2.6 Slutsatser.....	18
2.3 Danmark.....	20
2.3.1 Inledning.....	20
2.3.2 Policy riktad till kvinnor.....	22
2.4 Storbritannien.....	24
2.4.1 Bakgrund.....	24
2.4.2 Women Entrepreneurship Strategic Framework.....	25
2.4.3 Erfarenheter från uppföljningar.....	29
2.5 USA.....	35
2.6 USA.....	35
2.6.1 Introduktion.....	35
2.6.2 Women's Business Center.....	37
3 Främjandeåtgärder i Sverige	42
3.1.1 Tidigare svenska åtgärder.....	42
3.1.2 Erfarenheter från utvärderingar.....	42
3.2 Nuteks program för att främja kvinnors företagande.....	45
4 Avslutande diskussion	47
4.1 Den statistiska bilden.....	47
4.2 Vilket är de politiska huvudfrågorna som berör kvinnors företagande?.....	48
5 Referenser	49
Appendix 1: Andel företagare av populationen i 15-64 år 2005, antal företagare och andel sysselsatta	54
Appendix 2 Uppgifter från OECD	56

Sammanfattning

ITPS har studerat politik för främjande av kvinnors företagande i fyra länder; Danmark, Nederländerna, Storbritannien och USA. Även aktuell politik inom EU som har bäring på främjande av företagande bland kvinnor beskrivs i denna rapport.

Av de studerade länderna är det två, Danmark och Nederländerna, som inte har någon särskild främjande politik för kvinnors företagande. Det finns dock i dessa länder en viss anpassning till kvinnors företagande, till exempel att man i Danmark erbjuder och i Nederländerna planerar att erbjuda så kallade mikrolån just därför att man vet att denna typ av lån efterfrågas i större omfattning av kvinnor än av män.

I USA finns en lång tradition av ”affirmative action”, som är en form av främjande politik. Sedan 1990-talet har dock de allmänna insatserna riktade till kvinnor dock frångåtts. Kvar är en betoning på kvinnor i så kallade ”marginaliserade grupper”. Däremot så har historien av ”affirmative action” bidragit till att kvinnliga företagare har förhållandevis starka intresseorganisationer. De flesta insatserna i USA är fokuserade på att visa fram förebilder och att bistå med uppkoppling mot nätverk. USA stödjer också mindre företags deltagande i offentliga upphandlingar (contracts) och här finns särskilda kvoter för företag med kvinnliga ägare.

Det kanske mest intressanta för Sverige just nu är att lära av Storbritanniens erfarenheter. Där lanserades i maj 2003 en strategi för att främja kvinnors företagande *WESF – Women’s Entrepreneurship Strategic Framework*. Strategin syftade till att synliggöra kvinnors företagande och främja att det befintliga företagsstödet i större omfattning skulle ta hänsyn till de förhållanden som strategin pekade ut som viktiga områden att komma till rätta med.

Storbritannien har utgått från perspektivet att kvinnors företagande är en underutnyttjad resurs som man av tillväxtpolitiska anledningar måste främja. I strategin ställer man upp det långsiktiga målet att ha motsvarande andelar kvinnliga företagare som i USA. På tre års sikt hoppades man att strategin skulle leda till att 20 procent av företagen i Storbritannien skall vara majoritetsägda av kvinnor till skillnad från de cirka 15 procent som fanns när strategin lanserades. Vidare angav man att 40 procent av de som erhåller någon form av företagsstöd skall vara kvinnor. Det visar sig dock att man i Storbritannien gjorde ett misstag i att specificera dessa mål utan att närmare analysera vad de skulle innebära i form av resurser och organisation.

I tidiga, något splittrade, uppföljningar av den brittiska strategin anges det att man är långt ifrån att nå målen. Ett huvudsakligt skäl anses vara att det inte funnits någon central pådrivare och samordnare av strategins genomförande på den politiska nivån. Det fanns inte heller någon från centralt politiskt håll som ansvarade för adekvata uppföljningssystem i form av statistik på ägarnivå. Slutligen befarar man att regeringens samtidiga ambitioner att minska antalet företagsstöd riskerar att minska uppmärksamheten på underrepresenterade grupperns särskilda villkor.

I samtliga studerade länder är de genomgående viktigaste åtgärderna för främjande: tillgänglighet av företagstjänster, finansiering i form av mikrokrediter, mentorskap och nätverksfrämjande.

1 Inledning

I ITPS regleringsbrev för 2007 ingår uppdraget att

"ITPS skall kartlägga befintlig forskning, såväl svensk som internationell, om kvinnors företagande. ITPS skall även sammanställa befintliga erfarenheter från insatser för att främja kvinnors företagande. Den del av uppdraget som avser en sammanställning av forskning om kvinnors företagande skall redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 28 februari 2007. Slutredovisningen av uppdraget skall ske den 21 juni 2007".

ITPS har i en tidigare rapport redogjort för forskning inom området kvinnors företagande. I denna rapport fokuseras på politiska insatser för främjande av kvinnors företagande.

Rapporten är upplagd på följande sätt. I nästa kapitel beskrivs den politik som Sverige har fört och den politik som idag förs som direkt riktar sig till främjande av kvinnors företagande. I nästföljande kapitel beskrivs motsvarande politik i Storbritannien, Nederländerna, Danmark och USA. Utöver detta tas EU-kommissionens arbete upp.

Varför har dessa länder valts?

ITPS har valt att fokusera på Danmark, Nederländerna, Storbritannien samt USA. USA är för det mesta med i ITPS studier med anledning av särställningen landet har i fråga om ekonomisk liberalism, teknikutveckling samt forskningsinfrastruktur. I denna rapport har en utgångspunkt varit den statistiska uppgiften att nära hälften av företagen i USA ägs helt eller delvis av kvinnor. USA är sedan länge känt för omfattande entreprenörskap, såväl bland män som kvinnor. Landet har haft en politik som syftar till att underlätta för individer att starta företag, speciellt grupper som är underrepresenterade bland egenföretagare, t ex kvinnor och vissa etniska grupper. Vidare brukar politiska initiativ i USA ofta fungera som en inspirationskälla för andra länder.

För Storbritanniens del finner vi det intressant att särskilt undersöka den strategi för främjande av kvinnors företagande som lanserades år 2003.

Nederländerna är ett land som ITPS nyligen rapporterade om med avseende på deras insatser för nationell konkurrenskraft. Då just tillvaratagande av outnyttjade resurser är en källa till tillväxt var vi intresserade om Nederländerna också hade särskilda satsningar på kvinnors företagande.

Danmark är intressant då landet har karaktären av att vara mer småföretagsinriktat än Sverige. Vidare uppvisar Danmark stora likheter med Sverige med avseende på välfärdsambitioner, bl.a. med en skattekvot snarlik den i Sverige.

Det är naturligt att undersöka om det finns någon statistisk som kan säga något om omfattningen av kvinnors företagande i de studerade länderna. Nedan i tabell 1 återges vad arbetskraftundersökningar säger. Uppgifterna (utom för USA) kommer från Eurostat. För året 2005 har Danmark lägre företagande både m a p män och kvinnor än Sverige medan Nederländerna och Storbritannien har högre andelar (se tabell 6) med avseende på kvinnor. Uppgiften över USA indikerar att USA enligt detta mått inte sticker ut. En intressant uppgift som Eurostat förmedlar är delgruppen företagare med anställda. Ser man till denna grupp är det ingen skillnad mellan länderna.¹

Eurostat presenterar också uppgiften om förändringen i nivåerna mellan 2000 och 2005 (dock aggregerat). Förändringen är närmast obefintlig.

¹ Uppgiften om USA är tagen från Storbritanniens rapport om *Women Entrepreneurship Strategic Framework* se avsnitt 2.4

Tabell 1 Andelen företagare (self employed) av antalet sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningar (LFS) 2005²

	Sverige	UK	DK	NL	USA
Andel företagare av sysselsatta kvinnor	5	7	3	7	6,4
Andel företagare av sysselsatta män	13	17	10,5	12,5	
Andel företag med anställda som drivs av kvinnor	2	2	1,5	2	
Andel företag med anställda som drivs av män	6	4	6	5	
Andel kvinnliga företagare av samtliga företagare	26	26	21	31	
Andel kvinnliga företagare av samtliga företag med anställda	23	30	18	25	

Not1: jordbruk och hälso- samt sjukvård är exkluderade i LFS

Källa Eurostat Statistics in focus 30/2007

Slutligen vill vi uppmärksamma läsaren på att i ett appendix har beräkningar gjorts där befolkningen 15-64 utgör beräkningsbasen istället för antalet sysselsatta. ITPS har på andra ställen hävdat att denna grupp kan vara lämpligare när man jämför länder i framförallt i ett ”konkurrenskrafts”-perspektiv.³ Vi konstaterar att valet av populationen 15-64 år påverkar andelarna i tabell 1 men inte rangordningen mellan länderna. I stället minskar skillnaderna mellan länderna. Vi lämnar dock diskussionen om anledningarna till detta till en framtida rapport.

² LFS är de största återkommande undersökningarna i samtliga länder. Varje kvartal tillfrågas ett slumpurval om vad gjorde en viss vecka. Om man markerar att man var sysselsatt minst en timme räknas man som sysselsatt. En fråga i LFS är av formen om man arbetar åt sig själv eller som anställd av någon annans.

³ Sveriges Konkurrenskraft –Att förstå och mäta nationell konkurrenskraft ITPS 2007:002

2 Främjande i EU, Nederländerna, Danmark, Storbritannien och USA

2.1 EU

Inom EU har kvinnors företagande indirekt understötts genom olika initiativ och lagstiftning på jämställdhetsområdet. Jämställdhet mellan kvinnor och män nämns som en fundamental princip redan i EG-fördraget⁴. Där anges att gemenskapen måste arbeta mot att främja jämställdhet i all sin verksamhet⁵. Principen återfinns också i flera direktiv som t ex i det om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet⁶.

EU:s stats- och regeringschefer lanserade år 2000 den s k Lissabonstrategin⁷ med målsättningen att EU:s ekonomi ska bli världens mest konkurrenskraftiga fram till 2010, bl a genom att främja entreprenörskap och innovation. Kvinnors roll och ekonomiska potential för att bidra till att uppnå Lissabonmålen framhävs tydligt i strategin. Ett av dessa mål är att uppnå 60 procent sysselsättning bland kvinnor till 2010.

Sedan 2003 rapporterar EU-kommissionen årligen till Europeiska rådet angående utvecklingen av jämställdhet mellan kvinnor och män, inklusive om kvinnor i arbetslivet. I den senaste rapporten⁸ pekar man på två viktiga milstolpar på området under 2006; EU-kommissionens godkännande av strategin ”En färdplan mot jämställdhet 2006-2010”⁹ samt Europeiska rådets antagande av ”Pakten för jämställdhet”¹⁰. I den föregående signalerades sex nya prioriterade områden för jämställdhet mellan kvinnor och män som bland annat omfattar lika ekonomiskt oberoende och lika representation i beslutsfattande. I den senare uppmuntras åtgärder på nationell- och EU-nivå för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden samt kvinnors entreprenörskap.

Kvinnors företagande skär genom flera av EU:s politikområden:

2.1.1 Företagspolitik

Inom EU-kommissionen har Generaldirektoratet för näringsliv en särskild roll att stödja kvinnliga företagare på europeisk nivå. Detta har man t ex gjort genom olika fleråriga program¹¹.

Under perioden 2001–2005 finansierades ett s k *BEST*-projekt för att främja entreprenörskap bland kvinnor¹². Detta syftade till att analysera och utvärdera de olika nationella strategierna för att främja kvinnligt företagande. Projektet inkluderade bland annat en studie av stödåtgärder och identifiering av goda exempel¹³. Utifrån resultatet av denna studie identifierade EU-kommissionen ett antal nyckelåtgärder:

⁴ Artikel 2 i EG fördraget

⁵ Artikel 3.2 i EG fördraget

⁶ Direktiv 2006/54/EC

⁷ Målsättningen är satt till att EU:s ekonomi skall vara världens mest konkurrenskraftiga fram till år 2010.

⁸ *Report on equality between women and men 2007, European Commission*
http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2007/keaj07001_en.pdf

⁹ KOM (2006) 92 En färdplan för jämställdhet 2006-2010

¹⁰ *Conclusions of the Presidency, 7775/1/06/Rev 1, 23-24 mars 2004*

¹¹ *Tredje multiannuella programmet för småföretag 1997-2000 och EU:s fleråriga program för företag och företagare (MAP) 2001-2006. För 2007-2013 sker finansiering genom ramprogrammet för konkurrenskraft och innovation (CIP)*

¹² *Promoting entrepreneurship amongst women, BEST report No. 2 2004*

¹³ *Studien utfördes av det österrikiska institutet för småföretagsforskning (IfGH)*

- Att främja utbildningsinsatser för kvinnor inte bara för att förbättra deras affärsskicklighet utan också för att öka självförtroendet att våga bli entreprenörer
- Att underlätta tillgång till finansiering via lån eller partnerskap med finansiella institutioner
- Att uppmuntra användandet av kvinnliga rådgivare som mentorer
- Att fokusera åtgärder för att stödja nystartsföretag mot sektorer där kvinnor kan få en rimlig inkomst och som innebär ett mervärde

BEST-projektet följdes även upp av konferenser som tog upp tillgång till finansiering¹⁴ och socialt skydd¹⁵.

På senare år har EU-kommissionen presenterat två strategiska dokument som båda betonar vikten av samarbete med nationella myndigheter för att underlätta för kvinnliga företagare, bl a i fråga om tillgång till finansiering och företagarnätverk:

- Efter ett offentligt samråd, publicerades år 2004 handlingsplanen ”En europeisk dagordning för entreprenörskap”¹⁶, vilken inkluderade en strategi för att stödja kvinnliga entreprenörer
- I november 2005 lanserades en integrerad politik för små och medelstora företag¹⁷

Aktiviteter för att främja kvinnligt företagande under perioden 2007-2013 sker även inom ramen för EU:s program för konkurrenskraft och innovation (CIP)¹⁸:

- *Women’s entrepreneurship portal*¹⁹ är EU-kommissionens webbportal med länkar till organisationer, nätverk, evenemang etc. med syfte att främja kvinnligt företagande
- Generaldirektoratet för Näringsliv stöder det sk WES²⁰ nätverket (skapat på svenskt initiativ och officiellt lanserat år 2000) vars syfte är att uppmuntra kvinnligt företagande. Nätverket består av 28 medlemmar och delegaterna representerar ansvariga nationella ministerier och myndigheter

2.1.2 Sysselsättningspolitik

Inom ramen för det sk femte handlingsprogrammet för jämställdhet mellan kvinnor och män²¹ har Generaldirektoratet för sysselsättning och sociala rättigheter gett sitt stöd till projekt som syftar till att uppmuntra kvinnligt företagande. År 2006 finansierades exempelvis 24 projekt under rubriken ”jämlikhet mellan kvinnor och män i lokal utveckling” av vilka flera rörde kvinnors företagande, t ex följande pågående projekt:

¹⁴ Konferens angående ”Women led businesses: Overcoming barriers to growth and improving access to finance”, Bryssel 21 oktober 2005

¹⁵ Seminar on social protection of women entrepreneurs, independents and co-helping partners, Bryssel, 25 juni 2004

¹⁶ KOM (2004) 70 slutlig

¹⁷ KOM (2005) 551 slutlig

¹⁸ Beslut (1639/2006) om att upprätta ett ramprogram för konkurrenskraft och innovation (2007 – 2013)

¹⁹ Women’s entrepreneurship portal: <http://europa.eu.int/comm/womenentr.htm>

²⁰ The European Network to Promote Women Entrepreneurship:

<http://europa.eu.int/comm/womenentr.htm>

²¹ Rådets beslut 2001/51/EG om inrättande av gemenskapens handlingsprogram avseende gemenskapens strategi för jämställdhet mellan kvinnor och män (2001-2005)

- ”*Women on board*” projektet tar upp tillgång till finansiering för kvinnliga nyföretagare samt kvinnor i ekonomiskt beslutsfattande (projekt koordinerat av EUROCHAMBRES)²²
- ”*Fostering Gender equality*”- studie för att bättre förstå hur externa faktorer påverkar kvinnors företagande²³

Från och med 2007 har det femte handlingsprogrammet ersatts av PROGRESS programmet²⁴ som täcker fem olika politikområden varav ett handlar om jämställdhet mellan kvinnor och män: 1. Sysselsättning 2. Socialt inkluderande och skydd 3. Arbetsvillkor 4. Icke-diskriminering och 5. Jämställdhet mellan kvinnor och män.

År 2007 är utsett till det Europeiska året för lika möjligheter för alla. Under detta år kommer flera tillfällen att ges till att föra jämställdhetsarbetet framåt och olika evenemang anordnas på både nationell och europeisk nivå. Året är tänkt att ge uppmärksamhet åt EU:s övergripande kamp mot diskriminering som förklarades i ramstrategin mot icke-diskriminering och lika möjligheter för alla²⁵.

2.1.3 Regionalpolitik

Kvinnors entreprenörskap berörs också inom EU:s regionalpolitik där åtgärder finansieras genom strukturfonderna, t ex:

- *EQUAL*-initiativet som är finansierat av den europeiska socialfonden 2000-2006. Målet har varit att eliminera alla typer av diskriminering på arbetsmarknaden och har inkluderat projekt för lika möjligheter mellan kvinnor och män
- *Leader+* programmet stödjer landsbygdsutveckling och har finansierat projekt för att vitalisera arbetsmarknaden för kvinnor på landsbygden genom åtgärder inom karriärutveckling och utbildning, däribland entreprenörskap
- Det gemensamma initiativet *JEREMIE*²⁶ (2007-2013) från EU-kommissionen och den Europeiska Investeringsfonden (EIF) underlättar tillgång till finansiering för utveckling av små och medelstora företag (särskilt nystartade och mikroföretag) genom teknisk assistans, bidrag, lån, och riskkapital

2.1.4 Utbildningspolitik

EU-kommissionens ambition är att främja företagande genom utbildning på alla nivåer. Kommissionen har lagt fram ett antal rekommendationer som syftar till att öka utbildningens roll i att uppmuntra entreprenörskapskulturen inom EU.²⁷ Att frigöra kvinnors entreprenörskapspotential ingår här som ett viktigt element. På EU-kommissionens initiativ ägde en konferens med titeln ”Entrepreneurial education in Europe: Fostering entrepreneurial Mindsets through Education and Learning” rum i Oslo 26-27 oktober 2006. Konferensen utmynnade i den sk Osloagendan för entreprenörskapsutbildning i Europa vilken innehåller en rad praktiska förslag.²⁸

²² Intervju med Birgit Arens, ansvarig för kvinnligt företagande på handelskammarnas paraplyorganisation EUROCHAMBRES

²³ Detta projekt finansierades av European Microfinance Network

²⁴ Community PROGRamme for Employment and Social Solidarity

²⁵ KOM (2005) 224 slutlig

²⁶ Joint European Resources for Micro to Medium enterprises

²⁷ Meddelande från EU-kommissionen, KOM (2006) 33 slutlig

²⁸ Se

http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/oslo.htm

2.1.5 Forskningspolitik

Inom ramen för det sjätte ramprogrammet 2002-2006 för forskning och innovation har flera projekt inom området ”women in science” stötts, t ex:

- *Femstart*: Syftet med detta projekt var att skapa en offentlig debatt om behovet av stöd från universitetsvärlden till unga kvinnliga forskare för att starta företag
- *WIST* (Women in Innovation Science and Technology): Syftet med projektet var att undersöka och mäta kvinnors deltagande och karriär inom de s k TIE yrkena (Transfer, Incubation and Entrepreneurship) i ett antal europeiska länder

Vad gäller det sjunde ramprogrammet 2007–2013 (FP7) är ännu inga beslut tagna om projekt specifikt inriktade mot kvinnor. EU-kommissionen planerar att initiera en studie om kön och vetenskap (bland annat om varför så få kvinnliga forskare toppositioner). Beroende på resultatet av denna studie kan ämnet komma att inkluderas i framtida utlysningar inom FP7.²⁹

2.1.6 Perspektiv rörande kvinnligt företagande i Europa

EU har länge erkänt jämställdhet mellan kvinnor och män som en fundamental beståndsdel i all gemenskapspolitik. Först genom Lissabonstrategin år 2000 togs dock kvinnors företagande på allvar upp på EU:s agenda. I denna säger EU-kommissionen att kvinnliga företagare spelar en avgörande roll för att uppnå målen om ökad konkurrenskraft. I handlingsplanen för entreprenörskap 2004 konkretiseras särskilda instrument för att hjälpa kvinnliga företagare. Man kan säga att EU-kommissionen, särskilt genom BEST-projektet, som identifierar bristen på tillgång till finansiering, utbildning etc., erkänner de specifika hinder kvinnor möter när de startar och utvecklar ett företag jämfört med manliga företagare. Trots detta har dock inte EU-kommissionen vidtagit några specifika åtgärder gentemot medlemsländerna för att hjälpa gruppen kvinnliga företagare. En stor frihet lämnas åt medlemsstaterna att utforma sin politik och därför kan inte en entydig och solid gemenskapspolitik idag sägas existera på detta område. Antalet tjänstemän inom EU-kommissionen som arbetar med kvinnligt företagande är också mycket begränsat.

Det är uppenbart att inkluderandet av kvinnor i ekonomin är en prioritet för EU, vilket inte minst visar sig genom Lissabonmålet om 60 procent sysselsättning bland kvinnor till år 2010.

Under de kommande åren verkar det som om EU-kommissionen kommer att fortsätta att fokusera på några aspekter rörande kvinnligt företagande, nämligen tillgång till kapital, nätverkande samt utbyte av goda exempel mellan medlemsstater³⁰. Indirekt kommer den nya strukturfondspolitiken 2007–2013 också att kunna erbjuda intressanta finansieringsmöjligheter för kvinnligt företagande, t ex genom Europeiska Socialfonden och genom initiativ såsom INTERREG IV C programmet.

2.2 Nederländerna

Det sägs ibland att entreprenörskap och risktagande traditionellt inte varit tillräckligt inkluderat i holländsk affärskultur. Detta gäller kanske speciellt kvinnliga entreprenörer då dessa oftare bedriver enmans eller fåmansföretag.³¹ Även om den branta nedgång i nyföretagande som skedde i början av 2000-talet tycks ha stoppats så anses det fortfarande att det startas för få företag i Nederländerna. Idag står dock entreprenörskap och nyföretagande högt på den politiska agendan och ses som en av de viktigaste faktorerna för att stärka landets konkurrenskraft och öka sysselsättningen. Den totala andelen företagare

²⁹ Intervju med Marina Marchetti, EU-kommissionens Generaldirektorat för forskning

³⁰ Intervju med Maria Isabel Soto-Fernandez, EU-kommissionens Generaldirektorat för Näringsliv

³¹ Intervju med Aukje Visser på nederländska ekonomiministeriet

bland sysselsatta i Nederländerna var 11 procent år 2004, vilket var betydligt lägre än EU-genomsnittet på 14,5 procent³².

2.2.1 Kvinnors deltagande i arbetslivet

Nederländerna befinner sig för närvarande, liksom övriga Europa, i en högkonjunktur med sjunkande arbetslöshet. Landet brottas dock fortfarande med vissa strukturella problem på arbetsmarknaden. Det finns stora grupper av långtidsarbetslösa framför allt bland lågutbildade och etniska minoriteter. Sysselsättningen är också låg bland äldre, kvinnor och handikappade.³³ Av det totala antalet anställda 2005 utgjordes cirka 45 procent av kvinnor. För Sveriges del var motsvarande siffra cirka 48 procent.³⁴ Den lägre siffran för nederländska kvinnor förklaras till stor del av socioekonomiska orsaker. Kvinnans position i det nederländska samhället har historiskt sett varit svag. Traditionella värderingar där kvinnor förväntas stanna hemma med barnen har dominerat och kvinnan har på så sätt halkat efter i samhällsekonomin.³⁵

Till relativt nyligen har det därför i mångt och mycket varit den manliga karriärmodellen som varit gällande och kvinnor som har velat göra karriär har varit tvungna att anpassa sig till denna. Frågan om könsrollerna debatteras dock i dagens Nederländerna och situationen börjar långsamt förändras även om det fortfarande är mycket vanligt att män arbetar fulltid och kvinnor deltid. Andelen kvinnor som arbetar deltid i förhållande till totalpopulationen i Nederländerna uppgick till 61 procent 2005, vilket är den högsta andelen inom OECD, där genomsnittet är cirka 26 procent (Sverige 21 procent)³⁶. Andelen kvinnor av det totala antalet egenanställda i Nederländerna uppgick till 32 procent 2002³⁷, vilket var något högre än medeltalet för OECD-länderna. Den relativt höga andelen kvinnliga egenanställda kan bero på att deltidsentreprenörer inkluderas i OECD:s definition av egenanställning.

I jämförelse med manliga företagare har kvinnliga företagare i Nederländerna i genomsnitt mindre företag, arbetar med större sannolikhet inom servicenäringar, är mindre riskvilliga, har lägre tillväxtförväntningar, är mer benägna att kombinera finansiella och sociala mål, lägger mindre del av sin tid på affärsverksamheten, har mindre startkapital, har troligen mindre kontakt med andra entreprenörer, har mindre branschfarenhet, har en mer personlig relation till sina anställda, samt utövar troligen mer kontroll över sin affärsverksamhet och sina anställda.³⁸

2.2.2 Näringspolitikens prioriteringar

Officiellt existerar ingen riktad politik mot kvinnors företagande i Nederländerna. Regeringen tillämpar istället en generell entreprenörskapspolitik som inte skiljer på olika grupper av företagare³⁹. Regeringens övergripande mål för näringspolitiken är att skapa fler och bättre företag⁴⁰. Regeringens huvudprioritering i det arbetet har varit att förenkla regelverken och förbättra konkurrensen på olika marknader. Ett viktigt led i regelförenklingsarbetet har varit att utforma generella regelverk och i största möjliga mån undvika särregleringar och specifika lösningar för olika grupper och branscher. Nederländerna är idag världsledande när det gäller regelförenkling och åtgärder för att

³² *OECD in figures 2005*

³³ *Intervju med Karin van Royen, Ordförande i Federation of women entrepreneurs*

³⁴ *EU Labour Force Survey 13/2006*

³⁵ *Intervju med Karin van Royen, Ordförande i Federation of women entrepreneurs*

³⁶ *OECD employment outlook 2006*

³⁷ *European Network to Promote Women's Entrepreneurship (WES) Activities Report 2005*

³⁸ *Is there a female approach? Understanding gender differences in entrepreneurship, Verheul (2005)*

³⁹ *Is there a female approach? Understanding gender differences in entrepreneurship, Verheul (2005)*

⁴⁰ *Ministry of Economic Affairs, "Action for Entrepreneurs!", The Hague, December 2003*

minska den administrativa bördan.⁴¹ Regeringens mål är att minska den administrativa bördan med 25 procent till slutet på 2007, vilket i huvudsak är tänkt att ske genom att förenkla tillståndspedurer och regelverk.

I december 2003 publicerade det nederländska ekonomiministeriet skriften "Action for Entrepreneurs!"⁴², vilken innehåller tre olika åtgärdsområden för att förbättra näringsklimatet i landet: Att förenkla för de entreprenörer som vill starta företag, att underlätta för redan etablerade företagare och att skapa förutsättningar för att överlåta företag och se över förfaranden i samband med finansiella svårigheter. I handlingsplanen presenteras 43 åtgärder för att förbättra företagsklimatet. Det framhålls att regelförenkling är nyckeln till framgång för att få fler att starta företag, men att specifika grupper av entreprenörer konfronteras med specifika problem. De tre grupper som särskilt lyfts fram är kvinnor, invandrare och äldre.

År 2004 lanserade den nederländska regeringen ett handlingsprogram med 11 punkter vars huvudsakliga mål är att öka antalet nya entreprenörer bland personer med utländsk bakgrund (bland dem särskilt nya kvinnliga utomeuropeiska företagare). Av handlingsplanen framgår att nätverk och förebilder anses som särskilt viktiga för att skapa fler framgångsrika kvinnliga entreprenörer, inte minst bland kvinnor från etniska minoriteter⁴³.

En annan viktig utgångspunkt för regeringens arbete är att främja en positiv attityd till företagande bland befolkningen. Här ligger Nederländerna lågt vid en internationell jämförelse. Endast 33 procent av holländarna säger sig vara positivt inställda till egenföretagande som försörjningskälla.⁴⁴ För att råda bot på detta antog regeringen för ett antal år sedan ett handlingsprogram för utbildning och entreprenörskap⁴⁵ vars syfte bland annat är att stimulera intresset för företagande inom utbildningssystemet. Handlingsprogrammet omfattar olika typer av åtgärder som riktar sig till elever, lärare och utbildningsinstitutioner. En del i handlingsprogrammet är att förbättra villkoren för företagare på kapital-, utbildnings- och arbetsmarknaderna. Genom att öka tillgången på kapital och nischad utbildning etc. för nystartade företag, hoppas regeringen att intresset för entreprenörskap ska öka.

Den nuvarande koalitionsregeringen mellan kristdemokrater och socialdemokrater som tillträdde den 22 februari 2007 har hittills inte gjort något utspel i frågan om kvinnligt företagande. Aukje Visser, som är ansvarig tjänsteman för kvinnors företagande vid ekonomiministeriet, medger att kvinnligt företagande inte kan anses ha varit prioriterat av vare sig den nuvarande eller tidigare nederländska regeringen. Hur kvinnors företagande uppmärksammas genom politiska insatser beror istället till stor del på den ansvarige ministerns intresse.

2.2.3 Kvinnors företagande – insatsområden

Även om det officiellt inte existerar någon riktad entreprenörskapspolitik för kvinnor, etniska minoriteter eller äldre, så utformas ändå många generella åtgärder utifrån dessa gruppers specifika behov. Områden inom den generella entreprenörskapspolitiken som identifierats som särskilt viktiga för kvinnors företagande i Nederländerna är tillgång till finansiering/mikrokrediter, mentorskap, nätverk och förebilder⁴⁶:

⁴¹ Se ITPS delrapport av Regleringsuppdrag 8, *En nationell strategi inom Näringspolitiken*

⁴² Ministry of Economic Affairs, "Action for Entrepreneurs!", *The Hague, December 2003*

⁴³ Ministry of Economic Affairs, "The new entrepreneurship action plan - Making the most of opportunities" *The Haag, June 2005*

⁴⁴ Report: *Entrepreneurship in the Netherlands: High growth enterprises; Running fast but still keeping control, (EIM 2006)*

⁴⁵ Se <http://www.lerenondernemen.nl/>

⁴⁶ Intervju med Aukje Visser, nederländska ekonomiministeriet

Finansiering

Finansiering är avgörande för alla företagare. Kvinnliga företagare anses dock stöta på specifika problem. Enligt Karin van Royen, Ordförande i "Federation of women entrepreneurs" existerar inga så kallade mikrolån i praktiken i dagsläget. Kvinnliga företagare är istället tvungna att ta personliga lån vilket kan förklara den låga andelen kvinnliga företagare i Nederländerna.

I Nederländerna upplever kvinnliga företagare också att det är svårare att få banklån än sina manliga motsvarigheter beroende på att man generellt vill låna mindre belopp vilket banker och finansinstitut ofta är mindre intresserade av. Dessa små lån är särskilt viktiga för företagssektorer med en stor andel kvinnliga företagare, t ex frisörer och försäljare. För närvarande ägnas särskild uppmärksamhet åt mikrolån som understiger 25 000 Euro och regeringen planerar att sätta upp en ny myndighet som ska administrera dessa i form av lånegarantier⁴⁷. Själva utlåningen kommer även fortsättningsvis att ske av bankerna. De nya mikrolånen är avsedda för alla företagargrupper och inte enbart kvinnor.

Mentorskap

Nyföretagare saknar ofta erfarenhet och kunskap inom områden som är viktiga för ett framgångsrikt företagande, t ex kundrelationer, redovisning, bank- och myndighetskontakter. Regeringen vill därför främja initiativ som bygger på coachning/ledning av mer erfarna entreprenörer, så kallade mentorer. Den nederländska regeringen har som ambition att göra mentorskapet mer tillgängligt för alla entreprenörer och har därför ingått ett avtal med en stiftelse bestående av f d entreprenörer som ska leverera cirka 300 mentorskapsprogram⁴⁸.

Nätverk

Något som är utmärkande för Nederländerna är att det finns gott om nätverk för kvinnliga företagare. År 2002 grundade ett antal kvinnliga entreprenörer "Federation of women entrepreneurs" som är en paraplyorganisation för olika regionala och sektoriella företagarorganisationer för kvinnor. Organisationen verkar särskilt för ett ökat företagande bland kvinnor i åldern 35-45 år. "Black Business Women's Association" är ett annat exempel på kvinnligt entreprenörsnätverk, i detta fall inriktade på färgade kvinnor.

Förebilder

Att framhålla erfarna, framgångsrika kvinnliga företagare som förebilder är en viktig åtgärd för att främja kvinnors företagande och förmå osäkra att ta steget att starta eget. Detta kanske är särskilt viktigt i Nederländerna mot bakgrund av den relativt konservativa kvinnoosyn som fortfarande råder i landet.⁴⁹

2.2.4 Konkreta aktiviteter

Konkreta insatser för att främja kvinnors entreprenörskap i Nederländerna görs framför allt på lokal och regional nivå genom olika organisationer och nätverk, även om det förekommer vissa nationella insatser. I vissa fall finansieras riktade insatser med hjälp av EU-program. Nedan följer några exempel på aktiviteter:

Handelsdelegationer

På nationell nivå har ekonomiministeriet arrangerat särskilda handelsdelegationer till andra europeiska länder med enbart kvinnliga företagare. Syftet med resorna har varit att lyfta fram kvinnliga förebilder, odla affärskontakter och få kvinnliga entreprenörer att våga

⁴⁷ Intervju med Aukje Visser, nederländska ekonomiministeriet

⁴⁸ Se t.ex. följande stiftelse <http://www.ondernemersklankbord.nl>

⁴⁹ Intervju med Aukje Visser, nederländska ekonomiministeriet

expandera utomlands eftersom deras företagande ofta förblir småskaligt och inriktat på hemmamarknaden. Tre sådana handelsdelegationer har genomförts sedan 2001: till Berlin, London samt senast i november 2006 till Madrid och Barcelona. Ekonomiministeriet betecknar dessa som framgångsrika och avser därför att genomföra liknande delegationer i framtiden.

I mars 2006 anordnades en handelsdelegation för kvinnliga företagare till Sydafrika av den holländsk-sydafrikanska handelskammaren. Syftet var att organisera ett match-making-program mellan holländska och sydafrikanska entreprenörer för att öka handelsutbytet och skapa ett internationellt nätverk. Ett motsvarande besök av sydafrikanska kvinnliga entreprenörer till Nederländerna genomfördes i april 2007 under ledning av den biträdande handelsministern⁵⁰.

Möjlighet till barnledighet

Kvinnors företagande är givetvis även lierat med möjligheten till barnledighet. År 2004 avskaffades föräldrapenningen för egenföretagare till förmån för ett system byggt på privata försäkringslösningar. Detta system har dock visat sig ha flera svagheter däribland att försäkringsbolag har avslagit flera ansökningar och att egenföretagare har avstått att teckna försäkring på grund av höga premier. Regeringen arbetar därför för närvarande med en ny reglering på området.

Priser och utnämningar

I april 2005 organiserade "Federation of women entrepreneurs" tillsammans med det nederländska ekonomiministeriet en kongress på ämnet "Emotion economy" där årets affärskvinna i Nederländerna 2005 presenterades. Därutöver organiserade ekonomiministeriet en lunch för svarta affärskvinnor i oktober 2005 och man delade också ut priset till årets svarta affärskvinna.

Det s k VeuveCliquot priset delas årligen ut till framgångsrika kvinnliga företagare runt om i Europa. I Nederländerna administreras detta av "Federation of women entrepreneurs"⁵¹.

EU-program

Genom den europeiska socialfonden och närmare bestämt genom EU-initiativet EQUAL, har kvinnligt företagande uppmärksammats i Nederländerna. Målet med EQUAL är att med internationellt samarbete utveckla nya verktyg för att motverka marginalisering, diskriminering samt ojämlikhet på arbetsmarknaden. Programmet är indelat i två perioder av vilka den första, som avslutades 2005, inkluderade 17 olika program i Nederländerna varav tre syftade till att stödja kvinnliga entreprenörer. *Medina* syftar till att stödja invandrarkvinnors entreprenörskap. Kvinnorna, mellan 25 och 50 erbjuds bland annat råd, kurser, utbildning och hjälp att hitta finansierare genom programmet. *Innovation child care at home* går ut på att kvinnor erbjuds rådgivning om hur de kan starta "dagmamma"-företag och därmed professionalisera dagmammayrket. *Female entrepreneurs in ITC* erbjuder coaching under ett antal månader till kvinnor som har en affärsplan inom IT-sektorn. Coachningen sköts av ett nätverk av existerande entreprenörer och kvinnorna erbjuds därmed också tillgång till nätverket.⁵²

I den andra omgången av EQUAL-initiativet som inleddes 2004 ingår följande program som riktar sig till kvinnliga företagare i Nederländerna⁵³:

⁵⁰ Se www.sanec.nl

⁵¹ Karin Intervju med Karin van Royen, Ordförande i Federation of women entrepreneurs

⁵² *New routes to entrepreneurship – A summary of the best practices from the projects of the first round of EQUAL entrepreneurship, 2005*

⁵³ *Catalogue on the theme of entrepreneurship, Dutch EQUAL projects 2006*

- *Stimulating entrepreneurship of ethnic women*: Syftar till att stimulera oberoende entreprenörskap bland kvinnor från etniska minoriteter. Detta sker genom coaching och utbildning, nätverkande samt uppbyggande av en databas.
- *Starting opportunity*: Målet är att hjälpa människor som befinner sig utanför arbetsmarknad och tillhör grupperna kvinnor, unga, etnisk minoritet eller äldre att återintegreras på arbetsmarknaden.
- *Entrepreneurship in HOLLAND*: Syftet är här att stimulera entreprenörskap bland unga människor genom utbildningsinsatser med extra uppmärksamhet åt kvinnor och studenter från etniska minoriteter. Tanken är att man ska utveckla och ackreditera ett särskilt "Enterprising education curriculum".
- *Women at work in action*: Avsikten med detta projekt är att främja entreprenörskap inom särskilda målgrupper av kvinnor från Amsterdams förorter, främst med etnisk bakgrund.

Leader+ är ett initiativ inom EU:s strukturfonder som stödjer landsbygdsutveckling. Leader+ har finansierat projekt för att vitalisera arbetsmarknaden på den Nederländska landsbygden genom åtgärder inom karriärutveckling och utbildning, däribland entreprenörskap. Ett exempel på ett sådant projekt riktat mot kvinnor var "Rural women's future"⁵⁴ där kvinnor fick hjälp med att analysera sin kompetens och att lotsas vidare i karriären.

2.2.5 Utvärderingar

Det har gjorts anmärkningsvärt få policyutvärderingar i Nederländerna. På uppdrag av Ekonomiministeriet utför dock den oberoende forskningsorganisationen EIM en del utvärderingar och studier inom småföretagsområdet. 1997 började ministeriet och EIM publicera rapporter i skriftserien "Entrepreneurship in the Netherlands". Dessa utkommer regelbundet med studier som tar upp olika aspekter på entreprenörskap. Temat kvinnligt företagande har dock inte förekommit hittills.

2.2.6 Slutsatser

Officiellt existerar ingen riktad näringspolitik mot kvinnor eller andra grupper i Nederländerna. Alla satsningar sker i stället inom ramen för den generella politiken som syftar till att underlätta för fler och växande företag. Ett av skälen till detta är regeringens strävan att förenkla reglerna och undvika särregleringar. Ett annat skäl, enligt Aukje Visser, är att kvinnor, invandrare med flera vill bli betraktade som företagare och inte som kvinnliga företagare eller invandrarföretagare m m. Den nederländska regeringens ansats skiljer sig därför i mångt och mycket från den svenska. I Sverige finns olika riktade insatser och åtgärdsprogram avsedda enbart för kvinnor, invandrare med flera och i den allmänna diskussionen delar man gärna in företagen i olika grupper utifrån kön och etnisk bakgrund.

En icke-officiell anledning till avsaknaden av en näringspolitik för kvinnor kan dock helt enkelt vara de traditionella värderingarna som fortfarande råder i Nederländerna, där kvinnan förväntas ägna sig åt hemmet.

En stor skillnad mellan länderna är vidare att politiken på detta område förefaller mer centralstyrd i Sverige än i Nederländerna. I Nederländerna förlitar sig regeringen i större utsträckning på lokala initiativ och väljer i större utsträckning att stötta projekt initierade av olika kvinnliga företagsorganisationer och nätverk, istället för att aktivt driva egna projekt.

⁵⁴ Se http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/gpdb_en.htm Projektet "Rural women's future" genomfördes i Nederländerna under perioden 2005-2007

I övrigt finns många likheter mellan Nederländerna och Sverige i synen på vilka åtgärder som är mest prioriterade för att öka antalet kvinnliga företagare, däribland stöd till finansiering (mikrokrediter) och nätverkande i syfte att främja kvinnors entreprenörskap.

Ska man försöka urskilja en grupp entreprenörer som uppmärksammas mer än andra i dagens Nederländerna så verkar det snarare vara företagare med etnisk bakgrund och däribland särskilt kvinnliga företagare med etnisk bakgrund. Detta har förstås historiska förklaringar där den forna kolonialmakten Holland har många invandrare från sina tidigare kolonier.

Sammanfattningsvis innebär det här att många åtgärder visserligen initieras utifrån behovet hos vissa målgrupper, men att åtgärderna i sig är öppna för alla. Vilka åtgärder man väljer att prioritera i fråga om kvinnors företagande beror i hög utsträckning på det personliga intresset för sakfrågan hos den ansvarige statssekreteraren och ministern vid ekonomiministeriet, vilket Aukje Visser kallar en ”ad hoc-politik”. Den nuvarande ministern, som själv är kvinna, är exempelvis mycket intresserad av kvinnors företagande och deltar ofta i möten med kvinnliga företagsorganisationer och nätverk.

2.3 Danmark

2.3.1 Inledning

Danmark har cirka 5,5 miljoner invånare, varav nästan en fjärdedel lever i Köpenhamn. Administrativt är Danmark uppdelat i 5 regioner med 98 kommuner. Till Danmark hör också Färöarna och Grönland, men båda dessa är självstyrande enheter. Den 1 januari 2007 genomförde Danmark en ny administrativ reform som innebar att antalet kommuner reducerades från 207 till 98 genom sammanslagningar, samtidigt som de 13 amten avskaffades och ersattes av fem regioner. Regionerna som alltså har ersatt amten, har förlorat amtens rätt att uppbära skatter och är nu istället beroende huvudsakligen av statsbidrag (kring 70%), men delvis också kommunbidrag (kring 30%). Det är målet, att de kommunala aktivitetsbidragen ska bli utökade till 50% av regionernas finansiering.

Danmarks regering har en ambition att år 2010 ligga i den europeiska toppen vad gäller entreprenörskap. 2003 presenterade de en rapport som heter "handlingsplan for iverksaettere" där de lanserar en rad nya initiativ för att nå detta mål. Rådgivning, administrativa kostnader, finansiering,

I "Entrepreneurship index 2006" beskrivs kort de åtgärder som är riktade för att stärka entreprenörskap under rubrikerna: Efterfråga, Utbud av kapital, Utbud av färdigheter samt Incitament. Under efterfråga ingår att öka konkurrenskraften genom att stärka exportsektorn samt tillgången till internationella marknader. Utbudet av kapital ska påverkas genom diverse utlåningsfaciliteter, skatteförändringar, ökat riskvilligt kapital samt förändringar på börsen. Utbud av färdigheter riktar sig främst till unga i form av entreprenörskapsutbildningar och förändringar av konkurslagstiftningen samt förbättringar av infrastrukturen i form av mötesplatser, bl.a. internetsajter. Incitamenten handlar om att förändra skatter och administrativa bördor.⁵⁵

Gratis rådgivning till potentiella entreprenörer har funnits sedan 1997 i Danmark. För att säkra fler entreprenörer och tillväxt i de företag som redan existerar vill den danska regeringen göra det lättare för entreprenörer att använda sig av den offentliga service som finns, samt strömlinjeforma den. Regeringen vill också stödja utvecklingen av den privata rådgivning som finns på marknaden.

Det finns två offentligt finansierade Internetsidor i Danmark, www.startguiden.dk och www.virksomhedsguiden.dk, där entreprenörer kan få information och vägledning om företagsstarter, företagsutveckling samt kontaktinformation till berörda parter.⁵⁶ Bägge dessa Internetsidor lanserades i slutet av 90-talet och har tillsammans med "Erhverslivets" hotline, som är en telefonlinje där entreprenörer kan få personlig service via telefon, använts frekvent och därmed varit framgångsrika bl.a. så har Startguiden.dk cirka 700 besökare per dag. Konceptet bakom dessa är att företag och entreprenörer bara ska behöva kontakta ett ställe för att få den hjälp de behöver.⁵⁷

Undersökningarna visat att entreprenörer hellre använder sig av privata rådgivare framför offentliga. Det är något som Danmark tagit fasta på och uppmärksammat att deras privata rådgivningssystem inte är lika utbrett som i andra länder. Målet är att under en treårsperiod etablera privata rådgivningssystem över hela landet (fram till jan 2006)

Iverksaetterknudepunkter är placerade regionalt i landet och startade mellan 2001 och 2002. Iverksaetterknudepunkter erbjuder gratis rådgivning och verkar som guide för och distributör av entreprenörer in till de olika entreprenörsprogram som finns. Sedan 2001 har 6000 entreprenörer per år tagit emot rådgivning och av dessa uppger 400 att de inte hade

⁵⁵ För en komplett beskrivning av dessa se Bilaga 4 i rapporten "Entrepreneurship Index 2006".

⁵⁶ Handlingsplan for iverksaettere – baggrundsrapport s.22 f

⁵⁷ Towards an entrepreneurship policy – A Nordic perspective s.61.f

startat ett företag om de inte hade fått rådgivning. Utvärderingar av programmet visar även att kvaliteten på idéerna blivit högre då rådgivningen fungerat som ett filter som rensat bort ohållbara idéer. Rapporter pekar även på att företag som mottagit rådgivning har högre överlevnadsgrad än andra företag. (Kristensen, Eliassen s.57ff)

För att ge potentiella tillväxtentreprenörer och mindre verksamheter med tillväxtambitioner tillgång till hjälp och relevant rådgivning ska den danska regeringen samarbeta med kommuner och regionala tillväxtforum. Målet är att etablera regionala entreprenörskapshus som ska erbjuda kvalificerad rådgivning. (DK2006a s.16) NiN "The entrepreneurship network of northern Jutland" är ett nätverk i Jylland som arbetar med rådgivning. NiN fokuserar på problemlösning identifiering av entreprenörens specifika behov och arbetar bl. a. med att matcha företags behov med rätt typ av rådgivare. Är det juridisk rådgivning som företaget har behov av skickar NiN entreprenören vidare till en privat advokat. Utvärdering av verksamheten visar att 98 procent av de företag som startade 2002 och som erhöll rådgivning från NiN fortfarande var aktiva år 2005. Av de företag som inte erhållit rådgivning av NiN var endast 65 procent aktiva år 2005. (DK2006b s.63)

En jämförelse mellan tillväxtentreprenörer och "vanliga" entreprenörer genomfördes 2003 i Danmark. Syftet med jämförelsen var att se om det fanns någon skillnad mellan de som inte erhållit rådgivning i uppstartsfasen och de som erhållit det. Studien visade att 61 procent av de växande företagen erhållit rådgivning i uppstartsfasen och av de vanliga entreprenörerna var det 58 procent som erhållit rådgivning i uppstartsfasen.(DK2007b s.64)

Den danska regeringens mål är att fram till 2010 ha minskat de administrativa kostnaderna med 25 % och att de ska vara bland de lägsta i EU. Från 2001 till och med mars 2007 hade de administrativa kostnaderna minskat med 11 procent. (DK2007a s.3) I en europeisk jämförelse med 16 länder visade det sig att det var både billigt och krävde relativt lite tid att starta företag i Danmark. (DK2006b s.18) Förklaringen till detta anses vara att det mesta kring företagsstarter i Danmark sköts elektroniskt. Problemen för Danmark vad gäller den administrativa bördan uppstår i ett senare skede, under själva driften av företaget.

I maj 2003 lanserades en ny Internetsida med större möjligheter att sköta det administrativa arbetet elektroniskt på ett enkelt sätt och där allt är samlat. Tanken är att sidan ska fungera som en one-stop-shop där entreprenörer på ett och samma ställe kan genomföra registreringar, ansöka om tillstånd, licenser etc. <http://www.virk.dk/> Regeringen ska även ta fram en digital medarbetaragent där all information och administrativa uppgifter som följer med att ha anställda skall finnas. I agenten ingår bland annat en utbyggnad av ett lönesystem som gör att företag lättare ska kunna lösa lönefrågor elektroniskt. Den digitala medarbetaragenten medför även att entreprenörer inte längre kommer att behöva vända sig till olika myndigheter såsom skattemyndigheten, tullverket, miljömyndigheter och arbetsmarknadsstyrelsen m.fl. när de ska anställa eller utöka sin produktion. I medarbetaragenten kan de sköta allt på ett och samma ställe.

Den danska regeringen undersöker även möjligheten att införa en så kallad *Minimumsordning* för nystartade företag. Minimumsordningen innebär att verksamheter som är yngre än tre år slipper vissa administrativa uppgifter som t.ex. miljögodkännelser, arbetsplatsutvärderingar och inrapportering till Danmarks statistik. Lättnaden förväntas minska den administrativa arbetsbördan med 10 timmar per månad.⁵⁸

Som entreprenör finns det alltid en risk att gå i konkurs. För att påverka risktagande och för att göra det lättare för företag att undvika konkurs och att kunna gå vidare efter en eventuell konkurs, vill den danska regeringen förändra konkurslagstiftningen. En individ som en gång varit entreprenörer besitter kunskap om företagande som inte bör gå till spillo

⁵⁸ *Handlingsplan for iværksættere – baggrundsrapport s.36 ff*

på grund av trög lagstiftning. I arbetet med att se över gällande regler för rekonstruktion av företag samt skuldrationaliseringar tittar Danmark på lagstiftning i ledande entreprenörländer såsom Storbritannien och Nederländerna. Danmark överväger också att lätta på reglerna för offentliga ackord och skulder, så länge en entreprenör har skulder är det omöjligt att skaffa nytt kapital för att starta nytt företag. (DK2003a s.20)

I Danmarks budget för 2007 reserverades DKK 29 miljoner för att skapa ett s.k. ”early warning system” som ska hjälpa vacklande verksamheter i god tid. Företagen ska erbjudas rådgivning från experter inom juridik, finansiering och organisation för att undvika att gå i konkurs. Systemet finns i ett antal länder⁵⁹ och resultat från utvärderingar av systemet pekar, bland annat i Nederländerna, på att det är ett viktigt verktyg för att hjälpa finansiellt instabila företag. Danmark har Nederländernas modell som förebild i framtagandet av en egen. Den danska regeringen ämnar även förkorta tiden som det tar att ”stänga” ner ett företag. Enligt en dansk studie tar det idag i genomsnitt cirka två år att stänga ner ett företag. Förslag på hur detta ska genomföras förväntas komma under 2007. (DK2007b s.77ff)

Den progressiva inkomstskatten i Danmark är en utav de högsta i världen med skattesatser på upp till 67 procent om man tjänar mer än DKK 313000. (Kristensen, Eliassen s.60) Den höga inkomstskatten innebär att det kan vara svårt för en privatperson att spara ihop tillräckligt med kapital för att starta ett företag. På grund av detta har man i Danmark möjligheten att dra av pengar från skatten som hamnar på ett speciellt *etableringskonto* att användas i syfte att starta företag. (DK2003a s.47) För att göra det mer fördelaktigt att starta företag har Danmark nu även sänkt etableringsgränsen från DKK 189000 till DKK 100000 för att ge fler entreprenörer, med ett lägre kapitalbehov, möjligheten att kunna dra nytta av etableringskontot. (DK2003b s.19)

Entreprenörer som satsar på innovativ verksamhet möter särskilda förhållanden när det kommer till finansiering då det ofta är mer riskfyllt än vanlig verksamhet. För att öka andelen riskvilligt kapital i landet och blockera hål i kapital-finansmarknaden ska staten gå samman med privata investerare för att etablera en *entreprenörsfond* på minst DKK 500 miljoner. Fonden ska fokusera på att investera i tidiga faser av nya verksamheter. (DK2003a s.54) I maj 2006 antogs en lag om skapandet av en ny kapitalstark riskfond från och med 2007. Fonden ska ha ett kapital på cirka DKK 3-4 miljarder. (DK2006a s.16)

En del förändringar i det danska skattesystemet har skett för att främja entreprenörskap. År 2005 sänktes bolagsskatten från 30 till 28 procent samt har ett tak införts på fastighetsskatten så att inte en värdeökning av fastigheten kan öka skatten. Vad gäller förändringar på börsen etablerades år 2005 en alternativ handlingsplats på Köpenhamns fondbörs. ”First north” som den nya börsen heter är till för de verksamheter som inte lever upp till den vanliga börsens krav på börsnoterade företag. (DK2007b s.109ff)

2.3.2 Policy riktad till kvinnor

Danmark har ingen specifik policy riktad mot kvinnor vad gäller entreprenörskap men tar alltid hänsyn till att nya regleringar och åtgärder även ska passa kvinnor.

År 2005 var cirka 47 procent av det totala antalet anställda kvinnor. Den totala andelen sysselsatta kvinnor i åldern 15-64 var år 76,4 procent och andelen deltidssysselsatta av de totalt anställda var 24,3 procent. Av de deltidssysselsatta personerna i Danmark var 64,5

⁵⁹ Systemet finns i Australien, Österrike, Belgien, Finland, Frankrike, Tyskland, Grekland, Irland, Israel, Nederländerna, Nya Zeeland, Polen, Spanien, Schweiz och Storbritannien..

procent kvinnor år 2004.⁶⁰ År 2001 var 4 procent av kvinnorna i Danmark egna företagare⁶¹.

För ett antal år sedan lanserade Danmark mikrolån utan en nedre gräns och en av anledningarna till det var just att möta kvinnors behov.⁶²

Europeiska socialfonden finansierar projektet ”*Female business owners/leaders with a will to innovate*” som var riktat mot kvinnor. Projektet startades för att skapa högre tillväxt och utveckling i företag ledda av kvinnor och för att öka kompetensen om ICT samt att skaffa kunskap om kvinnligt ledarskap och skapa förebilder och sprida dessa till andra företag⁶³. Europeiska socialfonden har även finansierat ett projekt som arbetade med att stödja kvinnligt entreprenörskap och att öka antalet kvinnliga chefer i företag. En stor andel av deltagarna i socialfondens program i Danmark har varit kvinnor.⁶⁴

I mitten av 90-talet lanserad Danmark programmet ”*Domestic service initiative*” som rörde hushållsnära tjänster. Programmet erbjöd individer en möjlighet att få 50 procent av sina hushållsnära tjänster såsom städning, tvättning o.s.v. finansierade av staten. För att få ta del av programmet var man tvungen att starta ett företag som enbart sysslade med hushållsnära tjänster. Ett delmål med projektet var att komma åt problemet med svartarbete. Utvärderingen av programmet visar att det var lyckat. Programmet skapade cirka 1000 arbeten till okvalificerad arbetskraft varav en stor andel som startade företag var kvinnor och trots dess relativt höga kostnad visar en cost-benefit analys på att projektet var lönsamt.⁶⁵

---

⁶⁰ EU Labour Force Survey 13/2006

⁶¹ Towards an entrepreneurship policy – A Nordic perspective

⁶² European Network to Promote Women’s Entrepreneurship WES, 2005 s.18

⁶³ Towards an entrepreneurship policy – A Nordic perspective s.64

⁶⁴ European Network to Promote Women’s Entrepreneurship WES, 2005 s.18

⁶⁵ Towards an Entrepreneurship Policy - A Nordic Perspective s.69

2.4 Storbritannien

2.4.1 Bakgrund

Storbritannien har liksom Sverige introducerat flera politiskt initierade stödåtgärder under 1990-talet i syfte att främja entreprenörskap. I ett dokument samproducerat med Sverige (Women as entrepreneurs in Sweden and in UK) beskriver man vikten av att särskilt uppmärksamma kvinnors företagande utifrån EU:s gemensamma Lissabonagenda, som syftar på att öka tillväxten i Europa. Kvinnor utgör hälften av populationen men är i mindre tal både vad gäller nyföretagandeandel som andel av befintliga företagare. I rapporten anges att man i Storbritannien för att allmänt främja entreprenörskap inrättade Small Business Service (SBS) 2001 som en del av Departement of Trade and Industry (DTI). SBS förmedlar sedan stöd till 40-talet regionala stödförmedlare, *Business Links*. Ett par regionala initiativ riktade direkt till kvinnor anges i dokumenten men den enda generella åtgärden är att utveckla en mötesplats på Internet, Women in the Network (WIN).

I en översikt över akademisk forskning, populärlitteratur och material publicerat på Internet om kvinnors företagande skriven av forskare på Strathclydeuniversitetet (CAS-rapporten) förs det fram att åtgärder som den samproducerade rapporten ovan beskriver är otillräckliga i omfattning och systematik. Denna rapport föreslår att en nationell strategi för främjandet av kvinnors företagande utvecklas.⁶⁶

CAS-rapporten menar att en sådan strategi bör medföra att stöd till kvinnors företagande blir mer sammanhållet till skillnad mot de förhållanden som rådde 2001. Man menar att strategin bör erkänna att kvinnor är en heterogen grupp med heterogena behov. Till exempel så föreslås särskilda satsningar för kvinnor som bor i socialt och ekonomiskt marginaliserade områden.⁶⁷

CAS-rapporten föreslog även att:

- Ett nationellt center för kvinnors företagande bildas motsvarande NAWBO i USA. Organisationen skulle utföra både främjande arbete men även bevaka att genomförd politik är effektiv till sitt syfte.
- Ett "womens business charter" formuleras som skall styra, vägleda hur andra organisationer bör bemöta kvinnliga företagare. Uppföljning och granskning av diskriminering med anledning av kön skall ske kontinuerligt.
- En särskild enhet bildas inom DTI som är ansvarig för regeringens åtgärder riktade till kvinnors företagande.
- Tillgängligheten till kapital (lån) ökas genom att så kallade mikrolån som redan fanns på en del ställen, kunde erbjudas i hela Storbritannien.
- En utvecklad barnomsorg eller medel för att köpa sådan bör kunna erbjudas som företagsstöd.
- Förbättrad nationell statistik som är könsuppdelat. År 2001 är det enbart arbetsmarknadsundersökningar i Storbritannien som medger detta. Dessa i sin tur medger inte regional upplösning.
- Att politiken måste följas upp med mätbara indikatorer och utvärderingar som indikerar effektiviteten i introducerade åtgärder.

⁶⁶ Carter Sara, Susan Anderson & Eleanor Shaw, "Women's Business Ownership: A review of the academic, popular and Internet literature – Report to the Small Business Service" 2001

⁶⁷ Jämför inriktningen hos Office for women's business i avsnittet om USA.

I efterhand kan man säga att CAS-rapporten medverkade till att den strategi som närmare beskrivs i nästa avsnitt formulerades samt att om inte allas så åtminstone en del av föreslagen också kom att realiseras.

2.4.2 Women Entrepreneurship Strategic Framework

År 2003 lanserade den brittiska regeringen en strategi för att öka antalet företag drivna av kvinnor. Strategin *Women Entrepreneurship Strategic Framework* (WESF) visionen på längre sikt är att strategin skall medverka till att skapa förhållanden som stimulerar fler kvinnor att bilda företag samt att företag ledda och ägda av kvinnor skall växa.

"The overall objective is to increase significantly the numbers of women starting and growing businesses in the UK, to proportionately match or exceed the level achieved in the USA" ⁶⁸

Tabell 2 Situationen i Storbritannien i början av 2000-talet

	Kvinnor	Män
Andel av egenföretagare (share of self-employment)	27	73
Andel av nya företag som ägs/drivs av kvinna/man*	35	65
Andel företagare bland sysselsatta kvinnor/män	6-7	15
Andel företag majoritetsägda av kvinnor	12-14	
Andel företag som i sin helhet ägs av kvinnor/män	9-12	44

Källa WESF 2003 27ff *Näringsdepartementet (2000)

Strategin utarbetades i samarbete mellan regeringens representanter från Department of Trade & Industry (DTI), enheten för Small Business Service (SBS) och Ethnic minority and women's enterprise unit samt Prowess som är en rikstäckande organisation som stöder andra organisationer med uppgift att stödja kvinnors företagande. I tabell 2 anges nivåer på indikatorer som man önskar påverka med lanseringen av WESF.

Storbritannien jämför sig med USA och syftet med programmet är att komma ifatt och förbi USA med avseende på andelen företag som ägs och drivs av kvinnor. Med avseende på åtgärder att lära av från USA nämner WESF de rådgivningsbyråer (Women business centres, se avsnittet om USA) som finns i USA.

Tabell 3 Målsättningar med WESF

	2006	Lång sikt
Att öka antalet kvinnor som startar företag så att detta i relativa termer är fler än motsvarande i USA		X
Andelen kvinnor bland kunder som utnyttjar offentligt företagsstöd (Governmental business support services)	40	
Andelen företag ägda av kvinnor i Storbritannien	18-20*	
Andelen kvinnor från etniska minoriteter som får företagstöd skall motsvara andelen i (lokala/regionala) populationen	X	

Not: Målet ändrades av HM Treasury och DTI till 20 procent 2006 istället för intervall 18-20

Källa WESF 2003

WESF anger inte hur åtgärder skall genomföras utan det är uppgiften för ett stort antal utförande organisationer och regionala organ. WESF anger att regeringen vill att dessa organisationer skall ta frågan med stort allvar och ange olika dimensioner där den är relevant. Däremot menar man att WESF understryker vilka attityder och kulturella faktorer som behöver förändras så att främjandeåtgärder inte har en övergående betydelse. WESF betonar den brittiska regeringens intention att ta frågan på allvar.

⁶⁸ WESF sid 10

I Storbritannien finns liksom i andra länder ett stort antal utförarorganisationer, framförallt på regional nivå. De två som nämns först är dock de regionala utvecklingsorganen RDA (Regional Development Agencies) och BLO (Business Link Operators). Meningen med WESF är att den skall leda till att regionala utvecklingsplaner produceras med formulerade mål för dessa organisationer (se nedan avsnitt 4.4.6 om en uppföljning av sådant arbete). Utöver dessa aktörer finns sedan år 2000 Phoenix Fund inom DTI SBS med en budget på cirka 65 miljoner pund (cirka 900 miljoner SEK) fram till 2008. Fram till 2005 hade 90 projekt fått stöd (grants) motsvarande 24 miljoner pund. Projekten är dock inte av karaktären rena företagsstöd utan är en blandning av olika typer av stöd. 35 av dessa projekt hade en koppling till främjandet av kvinnors företagande⁶⁹

I princip gäller de övergripande konkreta målen i WESF enbart England då Wales, Nordirland och Skottland är självstyrande (devolved administrations), Tabell 3 ovan. Man understryker dock att meningen inte är att bygga upp parallella organisationer för stöd enbart till kvinnor utan befintliga stödorganisationer skall utveckla befintligt stöd så att det bättre fungerar med de behov som företag som ägs av kvinnor kan ha.

Fyra prioriteringar

WESF identifierar fyra områden (issues) inom vilka åtgärder måste vidtas i syfte att nå WESF:s övergripande mål. De fyra områdena är: utformningen av företagsstöd, tillgången till finansiella resurser, barnomsorg, övergångar från bidragsberoende till egen företagande. För varje område ges exempel på vilka åtgärder som bör prioriteras samt hur dessa kan mätas.

Utformning av företagsstöd

Utgångspunkten är att företagsstöd skall utformas på ett lämpligt och effektivt sätt oberoende av vem som önskar starta ett företag eller önskar att få sitt företag att växa. Om särskilda förutsättningar gäller för t ex kvinnor att ta del av stödet bör stödförmedlaren överväga att anpassa stödet så att detta medges.

Tabell 4 WESF exempel på åtgärder inom företagsstöd

Åtgärd	Mål	Resultat	Resultatmätt
Nätverk	Skapa möjligheter för företagande kvinnor att mötas Koppla "nätverkande" till företagsstöd	Nätverk skapas Uppkoppling till existerande företagsnätverk	Antal nätverk Antal kvinnor som engagerar sig i nätverk
Rådgivning vid företagsstart	Erbjuda adekvat förmedling av råd Inkludera deltidsföretagare	Rådgivning vid start skall finnas i alla regioner (areas)	Antal kvinnor som söker råd (ökas, se nästa rad) Antal start försök Ökad rekryteringsbas (d v s koll på "underrepresenterade")
Information och "sign-posting"	Information är aktuell "Klienter" skall nå lämpliga rådgivare/stödförmedlare utan större besvär	Utvecklandet av kommunikationskanaler Vara "On-line"	Antal hänvisningar till andra aktörer (inter-agency referrals) Antal kvinnor som söker information Antal "underrepresenterade" som söker information
Utbildning	Erbjuda kurser i hur driva företag Möjlighet att erbjuda kurser enbart för kvinnor	Utveckla kurser utifrån kvinnors situation	Antalet kvinnor i kurser (ökas)
Rådgivning	Utveckla uppsökande rådgivning Elektronisk rådgivning	Utveckla rådgivning utifrån kvinnors situation	Antal kvinnor som söker råd (ökas)

⁶⁹ *Utvärdering av dessa projekt indikerar på framsteg för fonden men på DTI SBS webbsida anges att fonden idag är nedlagd.*

Mentor	Utveckla användandet av mentorer	Mentorer medvetna om kvinnors situation Könsbalans bland mentorer Utveckla s k " peer group mentoring"	Antal kvinnor som har mentorer Antal kvinnliga mentorer
--------	----------------------------------	--	--

Källa WESF sid 40f

Utöver ovanstående exempel nämns även inkubatorer, IT-utbildning samt information om franchising som en företagsstrategi. Genomgående är uttrycken "adequate" och "appropriate" d v s åtgärder skall vara flexibla och anpassade till den som söker stödet/rådgivningen.

Tillgång till finansiella resurser

Motsvarande lista över vilka åtgärder inom finansiering:

Tabell 5 WESF exempel på åtgärder inom finansiering

Åtgärd	Mål	Resultat	Resultatmått
Allmän tillgång till kapital	Det är ingen nackdel förknippad med att vara kvinna	Förbättrad information om finansieringsmöjligheter Utvecklade samarbeten mellan företagstödsförmedlare och banker (effective cross-referral arrangement) Utveckla lånesystem som t ex mikrokrediter	Kundnöjdhet med finansiärer Ökade kapitalnivåer vid kvinnors företagsstarter Informationspenetration
Stöd till start och lån	Utveckla så att fler kvinnor utnyttjar dessa Tillse att sektorer som handel, catering och andra tjänster inte exkluderas Om lämpligt rikta stöd direkt till kvinnor Även deltidsföretagande skall erbjudas stöd	Producerandet av lämpligt informationsmaterial Kurser i finansiering redan i företagsstartetapp	Omfattning av bidrag och lån som går till kvinnor (andel ökas)
Extern finansiering	Utveckla medvetenheten om möjlighet med VC och företagsänglar	Information Samarbeten med VC och ängelnätverk Kvinnliga ängelnätverk	Omfattning av VC och ängelfinansiering bör öka
Bankfinansiering	Öka kännedomen om olika möjligheter till bankfinansiering	Effektiva kontakter mellan banker och stödförmedlare	
Mikrokrediter	Erbjudande av mikrokrediter i hela Storbritannien		Antalet nya företag med kvinnor som ägare

Källa WESF sid 40f

Barnomsorg

WESF anger att kvinnor i Storbritannien har upp till 80 procent av ansvaret för hushåll och barnomsorg. Två viktiga uppgifter är därför dels att underlätta barnomsorg för blivande entreprenörer, t ex i form av barnpassning vid kurser i företagande. Dels bör företagande inom barnomsorg även uppmuntras och stödjas.

Från bidrag till egenföretagande

Program som riktat sig till individer som av olika skäl lever på bidrag i syfte att få dem att bli egenföretagare har inte lyckats nå kvinnor i någon större utsträckning. Samtidigt finns det information om att just kvinnor lättare kan ta steget från bidragsberoende till eget företagande än män.⁷⁰

Politiken koordinerar forskning

I WESF finns ett särskilt avsnitt som tar upp resultat från Carter et als översikt av artiklar från 2001. Man identifierar tio frågeställningar som berör problem med avseende på nyföretagande och sex frågeställningar som fokuserar på etablerade företags problem och strävan efter tillväxt. Tabell 6 nedan återger samtliga frågeställningar.

DTI:s Small Business Service har tagit på sig en roll att koordinera ett forskningsprogram i syfte att klargöra frågeställningarna. I programmet anger man strävan att engagera såväl forskare som aktörer såsom affärsbanker, regionala utvecklingscentra etc.

Tabell 6 Frågeställningar sammanställda i WEFS 2003 som man anser skall forskas mer i

Nyföretagande	Etablerade företag
Män och kvinnor som antyder ex ante ett intresse att starta företag, jämförs med de som ex post verkligen gjorde detta	Länkar/samband mellan tidigare erfarenheter och företagsframgångar
Regionala variationer i kvinnligt nyföretagande	Skillnader i företagsledningsstil mellan män och kvinnor
Anledningar till längre uppstartstider för kvinnligt nyföretagande	Skillnader i företagsresultat m a p kön
Betydelsen av initiala resurser (t ex kapital) för långsiktig ekonomisk utveckling	Regionala och sektoriella skillnader mellan mäns och kvinnors företagande
Betydelsen av tidigare arbetsmarknadsstatus för företagsresultat d v s låglönestatus leder till företag med litet ekonomiskt utbyte	Skillnader kapitalanvändning mellan mäns och kvinnors företagande (use of on-going and growth capital)
Övergångar från arbetslöshet till företagande skillnad i utfall för män respektive kvinnor	Kvinnors roll i familjeföretag
Betydelse av olika utbuds och efterfrågefaktorer som begränsningar vid finansiering av ett nyföretagande	
Betydelse av riktade åtgärder för kvinnor inom företagstödet	
Förekomsten av diskriminering inom banker	
Mer sammanställningar om s k "best practice" från andra länder.	

I november 2006 publicerade SBS en ny översikt av forskning (DTI 2006) skriven av Sara Carter. I huvudsak är det en sammanfattning av Carter et al 2001 men väger in nya inslag från senare forskning. Ett urval av de slutsatser som framförs i publikations listas nedan:

⁷⁰ SEEDA 2005, sid 10

- Forskning har under senare tid bytt perspektiv från att undersöka i vilken omfattning som företagandet varierar med kön (gender) till att fokusera på hur genusprocesser (gender processes) influerar företagsfarenheter.
- Tre faktorer påverkar kvinnors företagande. Könrelaterade löneskillnader (gender pay-gap), sysselsättningsstruktur med avseende på yrken är olika med avseende på kön (occupational segregation) samt skillnader mellan mäns och kvinnors sk livspussel (work-life balance)
- Kvinnligt företagande (women's entrepreneurship) är en term som betecknar både kvinnligt egenföretagande som kvinnors företagsägande. Ett kvinnoägt företag är ett företag som till antingen är majoritetsägt eller ägt till 100 procent. I Storbritannien är denna andel av kvinnligt ägda företag cirka 12–16,5 procent av alla företag. Inkluderar man även de företag som är hälften ägda går andelen upp till mellan 34 och 41 procent. I USA där det senare måttet är det vanliga är motsvarande andel 48 procent medan andelen för hel- eller majoritetsägda företag är cirka 28 procent.

Man bör dock notera att andelen kvinnor som är egenföretagare av sysselsatta kvinnor är lägre i USA, 6,4 procent, än i Storbritannien, 7,3 procent (jfr Sverige enligt Tabell 1 som är 5 procent)

- En skillnad mellan utvecklingen i Storbritannien och USA är att andelen egenföretagare som är kvinnor har i USA ökat kontinuerligt sedan 1970-talet, 26,8 procent, fram till dagens nivå på 39,6 procent. Motsvarande mått i Storbritannien har legat på 26–27 procent hela tiden.
- Förklaringen till att USA har en högre andel kvinnoägda företag ligger i en politik sedan lång tid (30 år) av riktad stöd och uppmuntran som lett till välorganiserade lobbyorganisationer. Låga ambitionerna vad gäller sociala försäkringar har också spelat en roll för kvinnors företagande.
- För Storbritannien är Kanada det land som man bör jämföra sig med men att historisk bakgrund medför att även Frankrike, Tyskland och Irland är relevanta. Framförallt bör man utnyttja måtten andel av egenföretagare (self-employment) samt Global Entrepreneurship Monitors TEA mått (Total Entrepreneurship Activity).
- De, visserligen fåtaliga, studier som undersökt företagsprestationer i detalj visar otvetydigt att:
  - när företagsresultat betingas på omfattning av insatsfaktorer, bransch och ålder på företag kan man *inte* identifiera könsskillnader.
  - Kvinnor saknar inte kompetens att lyckas med företag de saknar enbart initiala resurser

2.4.3 Erfarenheter från uppföljningar

WESF lanserades 2003 och ställde upp mål som skulle nås 2006. Idag skriver vi 2007 och frågan är i vilken omfattning WESF medfört en positiv förändring?

”Where are the women?”

I rapporten ”Stairways to growth” presenteras en uppföljning av WESF som Prowess låtit göra.⁷¹ Prowess (Promotion and awareness) är en organisation som stöder andra organisationers arbete med jämställdhet. Organisationen är förmodligen den mest aktiva

⁷¹ ”Stairways to growth. Supporting the ascent of women’s enterprise in the UK”
<http://www.prowess.org.uk/publications.htm>

aktörer på en central nivå deras arbete syns i flera sammanhang både i utvecklandet av WESF som i pådrivandet av genomförandet.⁷²

Uppföljningen "Stairways to growth" har tre beståndsdelar. En är en granskning av politikens genomförande efter WESF lanserades maj 2003. En andra del är intervjuer med ett tjugotal experter. Den tredje delen är uppgifter från GEM-studier, dels jämförelse utifrån den globala studien där Storbritannien jämförs med övriga G7-länder (USA, Kanada, Japan, Tyskland, Frankrike och Italien).

Prowess har valt att använda GEM (Global Entrepreneurship Monitor) som en uppföljningsmetod. Detta ger fördelen av att man kan jämföra vissa mått med andra länder. Nackdelen med GEM är att individurvalen i olika länder är inte så stora vilket ger mindre möjligheter att analysera delar av statistiken. I Storbritannien utgörs dock GEM av ett relativt stort urval (32 000 individer) vilket medför att undersökningen kan fungera som uppföljningsindikator för generella mått inom WESF.

---

⁷² På Prowess hemsida finner man även rapporter om inkubatorverksamhet riktad till kvinnliga företagare samt andra rapporter om finansiering.

Faktabox: Global Entrepreneurship Monitor

GEM är en undersökning som med samma metod genomförs i ett stort antal länder. Den riktas till ett individurval i respektive land om hur individen förhåller sig till företagande. Det huvudsakliga måttet som används är TEA, total entrepreneurship activity. TEA bestäms av antalet individer i undersökningen med ett ja besvarat att man är en sk "nascent entrepreneur" eller att man är en "baby business". Det förnämnda är företagare som betalar lön för åtminstone 3 månader och det andra är företagare som betalat lön för 3 till 42 månader.⁷³

Vad säger då uppföljningen? Svaret indikerades av titeln till detta stycke "Where are the women?" vilket är ett citat från en av de intervjuade experterna. Enligt den brittiska GEM-studien har skillnaden mellan mäns och kvinnors entreprenörskap enligt TEA-måttet minskat mellan år 2002 och 2005. Denna minskning i skillnad förklaras mer av att entreprenörskapet bland män har minskat över tiden medan det för kvinnor har legat på samma nivå. Medan andelen kvinnor som är entreprenörer enligt TEA varit 3,8 procent under perioden så har männens andel minskat från 9,8 procent till 8,1 procent (punkttestimat). I förhållande till USA så har avståndet ökat något med avseende på totala TEA men minskat något med avseende på andelen kvinnor som är entreprenörer. Förändringen ligger dock enbart på USA, andelen för kvinnliga entreprenörer har minskat i USA, medan TEA för Storbritannien legat förhållandevis konstant.

I den specifika GEM-studien för Storbritannien finns ett antal frågor som är tillagda. Dessa handlar om attityder och uppfattningar. Mellan 2002 och 2005 redovisas marginella förändringar som i vissa fall kan ses som positiv indikation för främjandet av kvinnligt entreprenörskap. Till exempel är det fler kvinnor 2005 som anger att de är bekanta med en entreprenör. Vidare är det fler som uppfattar goda möjligheterna att starta företag slutligen är de färre som anger en rädsla att misslyckas som skäl mot att starta företag. Skillnaderna är dock som sagt marginella det vill säga 1-3 procentenheter.

Prowess granskning av politikens genomförande från centralt håll antyder dock kritik och besvikelse över att WESF lanserar utan någon organisation av ansvarig enhet från DTI för WESF:s genomförande. Till exempel så anges att när DTI SBS ger ut sin egen "Status report on the Government Action Plan for Small Business" i juni 2006 nämns inget om utveckling med anledning av WESF. Från politiskt håll har man talat om att bilda en "women's enterprise task force" inom SBS men några utnämningar hade inte skett när Prowess skrev sin rapport.

En oro som framkom från intervjuade experter var att regeringens ambition att minska antalet företagsstöd riskerar att få konsekvenser på de stöd som nu är inriktade att främja kvinnors företagande. De flesta instämmer i att man bör ha "generella stöd" men i praktiken är det svårt att göra dessa stöd så flexibla som man tror är nödvändigt för att de skall kunna verka främjande för vissa underrepresenterade grupper.

Prowess uppföljning av arbetet i regionala utvecklingsaktör (RDA)

I ett dokument från 2005 "The regional state of women's enterprise in England" redogör Prowess hur de regionala utvecklingsaktörerna arbetar med WESF (det finns nio stycken RDA).⁷⁴

Positiva resultat är att WESF har ett inflytande på utvecklingen i samtliga regioner. I samtliga regioner pågår arbete att utveckla åtgärder i syfte att underlätta för kvinnor att utnyttja det stöd som redan finns.

⁷³ ITPS har granskat kvaliteten på olika mått på företagande ffa såsom mått på nyföretagande se Tillväxtpolitisk utblick nr 1 2007

⁷⁴ "Regional state of Women's Enterprise in England" <http://www.prowess.org.uk/publications.htm>

Dock 2005 nära två år efter WESF så har samtliga regioner inte producerat egna statistikunderlag ännu. De som saknar sådant är dock i färd med att ta fram underlag.

Flera regioner har producerat särskilda strategier om hur de vill öka företagandet bland kvinnor. WESF har varit vägledande för dessa med avseende på inriktning och prioriteringar.

I flera regioner finns det åtgärdsplaner (action plans) som går ned på lokal nivå (county). I tre regioner har man dessutom utsett/anställt särskilda samordnare av främjandet av kvinnors företagande. Prowess anför att denna uppgift bör vara på en högre nivå inom utvecklingsorganisationen i syfte att ge respekt för uppgiften (senior position).

Prowess menar därför att medvetenheten om vikten av och hur man bör främja kvinnors företagande har ökat sedan WESF lanserades. Man menar dock att trots tydliga framsteg så finns problem.

Finansieringen av nuvarande aktiviteter är av tillfällig natur. Prowess anser att främjandet bör ta plats inom det reguljära företagsstödet. Vidare är det fortfarande brister ägarstatistik med avseende på könsinformation. Slutligen behövs det mer arbete för att förstå olika villkor och barriärer som etnicitet, ålder och handikapp kan medföra.

Arbetet i en regional utvecklingsaktör (RDA), exemplet SEEDA

I rapport från SEEDA (South East England Development Agency) från december 2005 finns uppgifter om hur arbetet har implementerats i en region med ungefär lika många kvinnor som i Sverige.^{75 76}

SEEDA är exempel på en av de RDA som WEFS ovan anger som nyckelaktörer att genomföra programmet. SEEDA har en särskild avdelning för just "Women's entrepreneurship". I Prowess uppföljning av WESF beskrivet ovan anges SEEDA som en av de regioner som kommit längst i sitt arbete.

In en strategirapport för perioden 2005–2010, "Realising the potential of women's enterprise" beskriver SEEDA dels något om utveckling som varit och vilka mål man ställer för framtiden. Kapitel 4 presenteras kvantitativ information om hur arbetet framskridit fram till 2005.

Tabell 7 SEEDAs mål och resultattabell 2005

Mått	Ställning 2005	Mål 2006	Storlek på uppgift
Andel, %, av företag majoritetsägda av kvinnor som använder företagsstöd	22	40	20 000 eller 70 % ökning krävs för att nå målet
Andel, %, företag majoritetsägda av kvinnor	15	20	16 500 nya företag behövs för att målet skall nås
Andel kvinnor som tillhör andra underrepresenterade grupper som erhåller företagsstöd	?	Enligt andel pop.	Om dessa grupper antages vara 7% av pop. skall cirka 1 400 mer erhålla stöd för att målet skall nås

Källa: SEEDA sid 13

SEEDA beskriver även de två andra måtten på företagande, GEM:s TEA mått som för South England har ökat från 2,2 procent till 4,4 procent mellan 2002 till 2004 d v s en ökning till skillnad från riksgenomsnittet. Det andra måttet som presenteras är

⁷⁵ South East England (SEE) består av Sussex, Surrey, Kent, Oxon, Hants, Isle of Wight. SEE sträcker sig i en båge runt London men inkluderar alltså inte London. SEE har cirka 8 miljoner invånare. Största städerna är Brighton, Southampton och Dover. SEE är tillsammans med London den enda region med högre hushållsinkomster än genomsnittet i England

⁷⁶ Realising the potential of women's enterprise in the South East, SEEDA December 2005 ver 5

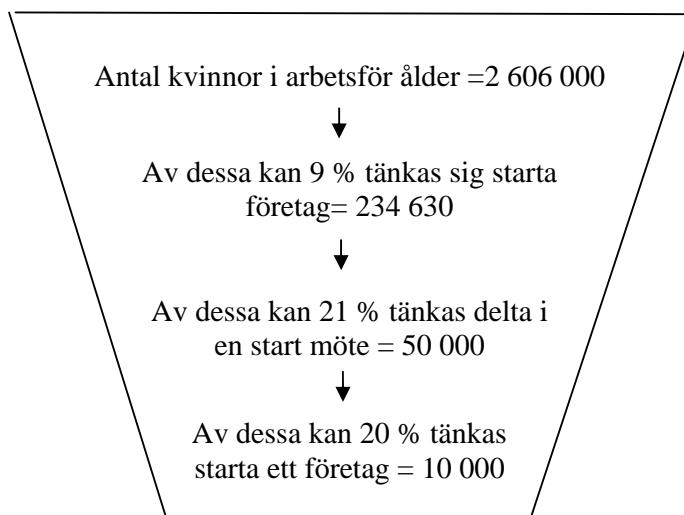
Arbetskraftsundersökningen (LFS) som för South East England är 8,5 procent för kvinnor vilket bekräftar den bild som TEA ger även om nivån är olika (nivån bestäms av mätmetod).

SEEDA anger att tillgången på statistiska uppgifter är fortfarande bristfällig för att både få en bild av nivån inom regionen.

Strategi för 2005 till 2010

När man presenterar hur man vill gå vidare de närmaste fem åren blir ambitionen något mer modest än vad WESF ställde upp. I målsättningen för andelen företag som majoritetsägs av kvinnor var målet 20 procent för 2006 vilket för SE innebar att 16 500 nya företag skulle nås (Tabell 5). Målet för strategin sätts nu till att 10 000 nya sådana företag skall finnas till 2010. Trots detta mål som i strategin sägs vara ambitiöst så medför det inte att man ens 2010 når det mål som sattes för 2006.

Det nya målet på 10 000 nya företag som drivs av kvinnor har SEEDA nått genom ett sekventiell "trattänkande"

Källa SEEDA 2005

SEEDA håller fast vid WESF fyra prioriteringar samt lägger till två moment i form av ett allmänt synliggörande samt stödja nätverkande. SEEDA:s ambition är dock inte att öka antalet företagsstöd eller nivån i de befintliga stöden utan ambitionen är istället att i samarbete med befintliga stödorganisationer få dessa att anpassa sin verksamhet i form av kommunikation och utbud av stöd mer till de villkor/behov som målgruppen kvinnor kan ha. Detta handlar om så enkla saker som hur presentationsmaterial är utformat (val av förebilder) som tidpunkter för kurser (tillgänglighet). Till sin hjälp anger man att de av Prowess utvecklade kvalitetsstandarder för företagsstödsförmedlare kommer att användas (se Faktabox Prowess Flagship Standard).

För att genomföra strategin utses en styrgrupp bestående av representanter för utvecklingsorganisationer och SEEDA samt några kvinnliga företagare. Styrgruppen bildar fyra aktionsgrupper utifrån prioriteringarna. Ett intressentforum inkallas en gång per år för avstämning. SEEDA tillhandahåller resurser för styrgruppens och aktionsgruppernas arbete med kommunikation och koordinering samt viss analys. En budget för de tre kommande åren fram till och med 2009 ligger på 555 000 pund per år eller cirka 7,8 miljoner kronor (observera att detta gäller för South England).

Faktabox: Prowess Flagship standard for business support providers⁷⁷

I denna kvalitetsstandard anges 13 olika moment för hur företagsstöd bör fördelas för att nå ut till samtliga grupper i befolkningen. De 13 momenten är fördelade på 4 områden av uppmärksamhet:

I Inkluderande (Inclusion)

Uppsökande - Många kvinnor upplever sig inte som entreprenörer

Tillgänglighet – Många kvinnor har inte bil d v s närhet till kollektiva transporter

II Klientfokusering (client focused)

Kunskap om skilda marknader (d v s olika grupper av individers behov och villkor) – statistik på underrepresentation

Lyhördhet

”Regular face-to-face service” – Otillräckligt självförtroende hos kvinnor kan stöttas med möjligheter till flera möten med rådgivare

Företag bör uppmuntras att delta i tävlingar, fall studier etc. i syfte att få uppmärksamhet från olika håll

III Jämställdhet (Equality)

Endast kvinnor – Erbjudande att möta rådgivare som är kvinnor då detta är förknippat en känsla av större bekvämlighet från många kvinnor, om behov och möjligheter finns bör även vissa kurser kunna erbjudas enbart för kvinnor

Strävan till mångfald – Stödorganisationen bör följa upp hur stor andel av olika grupper som får stöd och vidta åtgärder så att man når alla grupper

Kvinnor i större omfattning inom företagsstödande organisationer

IV Kvalitet

Etablerade program

Tydligt inflytande

Effektiva partnerskap

Effektivt utbud av stödtjänster

Start-service, företagsträning, finansieringsträning, IKT-träning, Nätverksuppkoppling

⁷⁷ ”Prowess Flagship Award – For the best Practice in Women’s Enterprise Development, 2005
www.prowess.org.uk

2.5 USA

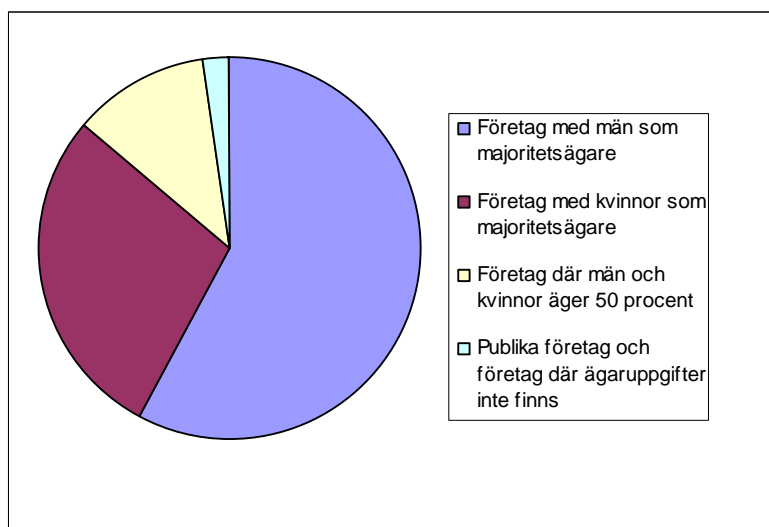
2.6 USA

2.6.1 Introduktion

När man studerar politik och ekonomi i USA måste man vara medveten om att USA är en federation. Endast utrikes- och säkerhetspolitik samt konstitutionen är exklusivt federala frågor. Alla övriga politikområden har delstaterna åtminstone delvis ansvar för. I många fall har även *counties* (ung. län) och *cities* (ung. kommuner) ett långtgående självbestämmande. Följden blir att politik i USA blir ett lapptäcke av olika administrativa nivåer som ofta överlappar varandra. Även frågor som rör företagande och stöd till entreprenörer är en blandning mellan federala, delstatliga och lokala aktörer.

Diskussionen om kvinnors deltagande i näringslivet påminner i stora delar om den i Sverige.⁷⁸ De är få kvinnor som leder stora företag och få kvinnor på ledande befattningar. Bilden är dock ljusare när det gäller företagande (Figur. 1.1). I jämförelse med andra länder har USA en stor andel kvinnor som driver eget företag. Den stora andelen företag som ägs till hälften av män och hälften av kvinnor kan förklaras av att det är vanligt att make och maka äger ett företag tillsammans.

Figur 1 Ägarfördelning bland företag i USA

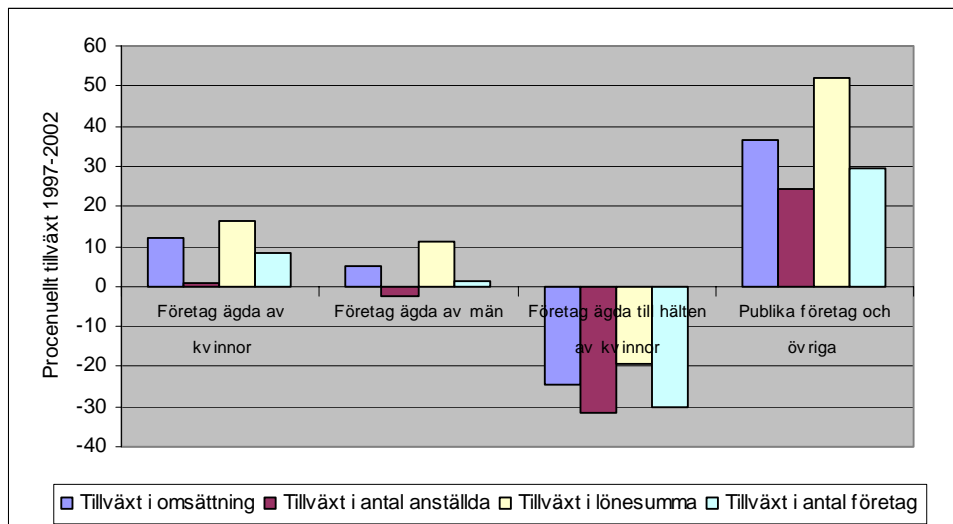
Källa: Women Business Research Center (2006)

Företag ägda av kvinnor både växer snabbare än företag ägda av män och är lönsammare (Figur 2). Även ökningen av antal företag ägda av kvinnor är högre än för män.

Liksom i Sverige är dock dessa företag mindre i storlek både med avseende på antal anställda och omsättning (Figur 3 och 4).

⁷⁸ Se exempelvis Heffernan (2007)

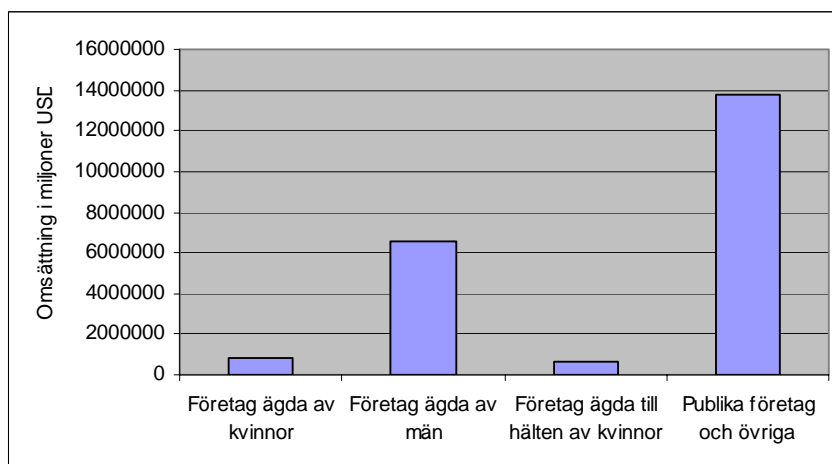
Figur 2 Tillväxt i företag ägda av kvinnor respektive män under perioden 1997-2002

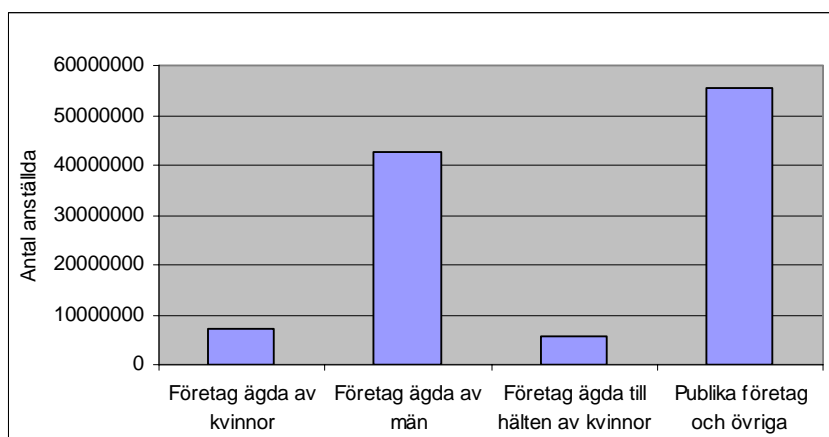
Kä

Ila: SBA (2006)

Figur 3 Omsättning i företag ägda av kvinnor respektive män

Figur 4 Antal anställda i företag ägda av män respektive kvinnor

De svårigheter som kvinnor möter som företagare är ungefär desamma i USA som i Sverige. En av de kanske mest framträdande skillnaderna när det gäller kvinnor ställning på arbetsmarknaden är den dåligt utbyggda barnomsorgen i USA. Den får till konsekvens att många av de kvinnor som har råd väljer att inte arbeta medan andra kvinnor försöker lösa barnpassning på annat sätt. I USA tillämpar man ett system där makar sambeskattas, vilket får som konsekvens att det ofta inte är lönsamt för den part med lägre intjänandeförmåga att börja arbeta (ofta hustrun). En del väljer att bli företagare för att kunna styra sina arbetstider och kombinera ett yrkesliv med barn.

Så sent som 1978 var det lagligt för banker att begära makens underskift för att bevilja en kvinna ett lån.⁷⁹ I takt med att kvinnors företagande har blivit allt vanligare och viktigare i ekonomin har fler banker och andra finansiärer uppmärksammat kvinnor som en viktig kundgrupp. I debatten framförs ofta kvinnors sämre tillgång till finansiering som en hämsko för kvinnor som vill starta företag.⁸⁰

2.6.2 Women's Business Center

Small Business Administration (SBA) är den myndighet som har ansvar för federala stödprogram till småföretag och entreprenörskap. SBA finansierar program och endast i vissa fall är de också genomförare. En stor del av SBA:s verksamhet är lånegarantier och stöd och rådgivning till småföretag för att kunna delta i offentliga upphandlingar. Ett tredje verksamhet som SBA har är rådgivning och utbildning till entreprenörer och småföretagare. Denna bedrivs i huvudsak genom Small Business Development Centers (SBDC) och Women's Business Centers (WBC). SBA delfinansierar endast dessa program samt kvalitetssäkrar dem. Eftersom SBA endast är en av flera finansiärer kan centren vara utformade på olika sätt. Emellertid har de alla gemensamt att de erbjuder kurser och individuell rådgivning (*counselling*) till individer som vill starta företag och till dem som driver ett småföretag. Centrumen är inte myndigheter utan bedrivs vanligtvis som icke-vinstdrivande företag (*non-profit corporations*) eller vissa fall som stiftelser.⁸¹

Det finns drygt 100 SBDC i USA och de är vanligtvis kopplade till ett universitet och ligger i regel fysiskt på ett universitetscampus.⁸² Deras syfte är att erbjuda "*management assistance to current and prospective small business owners.*"⁸³ Storleken och aktivitet skiljer sig givetvis mellan SBDC men majoriteten har mellan 3-10 anställda och en omsättning på \$200 000 och \$1 miljon.⁸⁴ Deras verksamhet är i många avseenden lik WBC.

WBC har som övergripande syfte: "*to level the playing field for women entrepreneurs still facing unique obstacles in the business world.*"⁸⁵ Detta ska ske genom att: "[provide] educational resources to help women start and grow successful small businesses."⁸⁶ Som diskuterats ovan finns det ett flertal federala initiativ för att främja företagande men

⁷⁹ National Women's Business Council (2003)

⁸⁰ Women Business Research Center (2004)

⁸¹ Non-Profit-Corporations är en associationsrättslig form som inte finns i Sverige. Det kan närmast beskrivas som ett vanligt aktiebolag men utan rätt att dela ut vinst. För en kort beskrivning på svenska se Zackrisson (2004)

⁸² Ett SBDC finns vanligtvis på flera ställen och därför finns det närmare 1000 SBDC-center runt om i USA.

⁸³ www.sba.gov/aboutsba/sbaprograms/sbdc/index.html (besökt 070518)

⁸⁴ www.asbdc-us.org/top_org.asp?pagenumber=51918 (besökt 070611)

⁸⁵ www.sba.gov/idc/groups/public/documents/sba_program_office/sba_pr_wbc_ed.pdf (besökt 070518)

⁸⁶ www.sba.gov/idc/groups/public/documents/sba_program_office/sba_pr_wbc_ed.pdf (besökt 070518)

Women Business Centers är den enda federala policy som direkt syftar till att främja kvinnors företagande.⁸⁷

Historik

De första WBC uppstod på 1970-talet men först 1988 när Women's Business Ownership Act (WBOC) blev det möjligt för WBC att erhålla federal finansiering. Följaktligen ökade antalet WBC dramatiskt under 1990-talet. År 2007 finns det 99 WBC i 25 delstater. Bakgrunden till WBC var att kvinnors företagande hade blivit allt viktigare för ekonomin men att befintliga stödorganisationer (ex SBDC) av många inte ansågs uppfylla de behov som kvinnor hade. Men redan 1991 ersattes WBOC med en ny lag som gjorde att WBC skulle fokusera på socialt och ekonomiskt missgynnade kvinnor (*socially and economically disadvantaged*). För det ansågs att entreprenörskap bland dessa grupper var en väg till medelklassen. Befintliga program som syftade till att stödja entreprenörer hade inte lyckats nå dessa grupper och de WBC som hade startats hade uppvisat goda resultat.

Finansiering⁸⁸

Small Business Administration (SBA) har ett program där WBC kan ansöka om SBA-finansiering. Detta programs budget är 2007 \$12 miljoner. SBA kan finansiera ett WBC i högst två femårsperioder. Ett WBC kan under första perioden få maximalt \$150 000. Den andra femårsperioden kan ett center få maximalt \$125 000. Ett krav för att ett WBC ska kunna få SBA-finansiering är att de kan matcha SBA-finansieringen 1:2, d v s centret själv måste hitta kompletterande finansiering som minst är dubbelt så stor som andelen SBA skjuter till.⁸⁹ Minst hälften av den matchande finansieringen måste vara i form av kontanter den andra halvan kan vara i form av t ex lokaler eller utrustning. SBA finansierar heller inte helt nya center. De måste ha varit i gång i minst ett år för att vara berättigade att söka SBA-finansiering.

Nio av tio WBC erhåller finansiering från SBA. Majoriteten av övriga center har funnits längre än 10 år och är följaktligen inte längre berättigade till SBA-finansiering. Ett fåtal verkar utan finansiering från SBA. Av de WBC som har SBA-finansiering utgör den finansieringen 41 procent av centrumens verksamhet, vilket i genomsnitt motsvarar \$600 000. Avgifter och programinkomster står för 18 procent medan *grants* 16 procent och annan statlig⁹⁰ finansiering är 14 procent. Storlek och aktivitet på WBC skiljer sig och deras årliga budget sträcker sig från \$250 000 till \$3,1 miljoner men genomsnittlig budget är \$745 000.

Organisation⁹¹

Eftersom finansieringen varierar mellan WBC blir också organisationen olika. Ungefär hälften av centren är samlokaliserade med ett universitet/högskola eller en lokal handelskammare.⁹² Många (38 procent) är en del av en lokal *economic development*

⁸⁷ Man kan hävda att indirekt finns det flera olika policyn för att främja kvinnors företagande.

⁸⁸ Senaste publicerade utvärderingen av WBC finansiella förhållanden gjordes 2004 (Richtermeyer & Fife-Samyn, 2004; Godwyn m fl, 2004). Samtliga sifferuppgifter i detta stycke är hämtade från dessa.

⁸⁹ Den kompletterande finansieringen får inte komma från något annat federalt anslag.

⁹⁰ Denna finansiering kommer från city, county och delstat.

⁹¹ Detta stycke baseras på Richtermeyer & Fife-Samyn (2004) och Godwyn m fl (2004).

⁹² Handelskamrarna i USA är betydelsefulla och på lokal och regional nivå är de näringslivets främsta röst och lobbyorganisation men kan även ofta vara aktiva i det lokala eller regionala Economic Development Organization, se not nedan.

organization.⁹³ Drygt hälften av centrumen är äldre än 5 år. Ett WBC har i genomsnitt 5 heltidsanställda och 3 deltidanställda.

För att vara berättigade för finansiering från SBA måste WBC ha verksamhet minst 40 timmar i veckan och dessa får fördelas på högst två lokaliteter. Ett WBC måste vara även ha öppettider utanför kontorstid. Vidare krävs att centrets lokaler är lättillgängliga med avseende på de klienter som ett WBC kan förväntas ha, vilket exempelvis kan innebära bra parkeringsmöjligheter och i den mån det är möjligt även bra kollektivtrafikförbindelser.

Vad gör WBC

Liksom SBDC erbjuder WBC utbildningar och rådgivning (*counselling*) för sina klienter. De WBC som inte har SBA-finansiering står givetvis fria att göra vad de vill eller åtminstone vad deras finansiärer vill att de ska göra. När SBA bedömer ansökningar om finansiering används ett poängsystem där utbud i kurser väger tungt. Följande fem typer av kurser inkluderas på SBA:s bedömningslista.

- finansiering – hur man ansöker om lån och investeringar, hur man hanterar likviditet och hur man gör finansiell rapportering
- *management assistance* – hur man skriver en affärsplan, hur man leder en verksamhet, hur man använder teknik och vad det innebär att vara arbetsgivare
- *marketing assistance* – hur man skriver en marknadsplan, prissättning, hur man exporterar, marknadsföringsstrategier
- offentlig upphandling – hur man deltar i offentlig upphandling, vilka resurser och stöd SBA erbjuder
- Internetträning – kurser i website design och elektronisk handel

WBC kan även erhålla pluspoäng i SBA:s bedömning för kurser som t ex riktar sig till handikappade, kvinnor som går på socialbidrag (*welfare*) och till före detta militärer, s k *veterans*.

Eftersom SBA är den enskilt viktigaste finansiären för WBC påverkar deras bedömningskriterier utformandet av kurser på alla WBC och de fem punkterna ovan ger en bra bild över WBC faktiska kursutbud. I princip alla center erbjuder kurser i affärsplanering (*business planning*)⁹⁴, finansiering och marknadsföring, vilket ofta ses som något slags ”kärnämnen” för företagare.

Även kurser i affärsjuridik, IT och offentlig upphandling är vanliga. Dessa kurser undervisas i viss uträkning av centrens egen personal men främst av inhyrd personal. Inte sällan ställer lärare upp gratis eller mot endast en mindre ersättning. I speciellt IT-kurser används lärare från företag och i juridikkurser är det ofta lokala jurister som är lärare. Kurserna har i regel 5–20 kursdeltagare per gång och sträcker sig från 2 timmar till en heldag. I SBA finansieringsvillkor finns ett krav på att minst 51 procent av kurser och rådgivning måste utföras av centrets egen personal.⁹⁵

Utöver kurser erbjuder WBC också individuell rådgivning. Reglerna för dessa skiljer sig mellan WBC. Ofta erbjuds ett begränsat antal timmar (1–3) rådgivning gratis och ytterligare tid kan köpas för ett subventionerat pris. Vanligtvis utförs rådgivningen av centrets egen personal.

⁹³ Economic Development Organization är vanligtvis ett icke-vinstdrivande företag som ansvarar för lokal och regional ekonomisk utveckling. I regel är det samägt av näringsliv och kommun (city) och region (county).

⁹⁴ En viktig del av detta är att skriva affärsplan.

⁹⁵ Syftet med den regeln är att säkerställa att ett WBC har en egen verksamhet.

En annan viktig del av WBC verksamhet är skapandet av nätverk bland kvinnor. Detta sker i regel genom att ha nätverksträffar och lunch- och middagsträffar. All WBC verksamhet är öppen för män med nätverksträffarna brukar hållas exklusivt för kvinnor. Vissa WBC erbjuder också mentorer där inte sällan före detta kursdeltagare är mentorer. Många WBC har också ett bibliotek och prenumerationer på tidskrifter och databaser som centrumens besökare gratis har tillgång till.

Många WBC finns i områden med stor del immigranter (framför allt från Latinamerika och Asien). I dessa områden tillhandahålls kurser och rådgivning på andra språk än engelska. Många kurser som WBC erbjuder är samma som SBDC erbjuder. Skillnaden är att WBC anpassar kurserna till kvinnor (en del center skulle hävda att de anpassar kurser till ett kvinnligt lärande). WBC är också mindre akademiskt och lärarna är i stor utsträckning också kvinnor.⁹⁶ Utöver direkt företagsrelaterade kurser erbjuder många WBC även kurser i *life skills* och *empowerment*. Många center kan dessutom arrangera barnpassning för att underlätta kvinnors deltagande.

Det bör poängteras att WBC i regel inte tillhandahåller finansiering för sina klienter. Däremot erbjuder de information och assistans om hur man ansöker om SBA:s olika lån.⁹⁷ WBC har också ofta ett bra nätverk bland lokala och regionala finansiärer och kan på det sättet hjälpa sina klienter med finansiering. De få WBC som erbjuder lån till sina klienter ansvarar för en fond, som ligger utanför WBC vanliga budget, som i regel har sitt ursprung i något delstatligt stöd.

*Klienter*⁹⁸

Enligt reglerna ska WBC fokusera på kvinnor som är ekonomiskt missgynnade. Majoriteten av klienterna har en årlig hushållsinkomst på mindre än \$50 000.⁹⁹ Utbildningsnivån på klienterna är lägre än för totalbefolkningen och 42 procent är *women of color*, d v s afroamerikaner, hispanics eller asiatiska (de utgör endast 25 procent av USA:s befolkningen).

Trots att WBC riktar sig främst till kvinnor, finns som tidigare nämnts inga hinder för män att delta i programmen. Den överväldigande delen är naturligtvis kvinnor men 13 procent är faktiskt män. Över hälften av dem som går kurser eller får rådgivning driver redan ett företag. De sektorer som WBC klienter är mest intresserade av att verka i är *Retail Trade*, *Accommodation and Food Service*, och andra service (barnomsorg) och på fjärde plats kommer *Arts, Entertainment and Recreation*.

Resultat/uppföljning

Det finns två typer av utvärderingar/uppföljningar av WBC. Dels utvärderar SBA de ansökningar om finansiering som de allra flesta center skickar in. Eftersom ett WBC måste haft verksamhet under minst ett år är ansökningsprocessen en *de facto* uppföljning av WBC verksamhet. Utöver denna utvärdering av verksamheten äger en årlig uppföljning av varje WBC verksamhet rum. Eftersom WBC är ett federalt finansierade program sätts varje år kvantitativa mål som varje center skall uppnå.¹⁰⁰ Utöver dessa sätts en nationell målsättning upp för samtliga WBC. Dessa mål uttrycks dels i antal startade företag och dels antal skapade arbetstillfällen. Även antal deltagare på kurser och antal kontakter mäts. Varje WBC har ett eget mål och varje SBA-distrikt har ett aggregerat mål som tillsammans

⁹⁶ I vissa etniska grupper är det lättare för kvinnor att delta i utbildningar om inga män är närvarande.

⁹⁷ Till skillnad från de flesta europeiska länder finns i USA inga statliga lån till småföretag att tillgå. SBA erbjuder bara lånegarantier till banker som i sin tur kan låna ut till företag.

⁹⁸ Detta stycke bygger på Richtermeyer & Fife-Samyn (2004).

⁹⁹ I USA är genomsnittsinkomsten för ett hushåll \$63 000 (medianen 43 326) år 2005. Table INC RD-AEI 1 http://pubdb3.census.gov/macro/032006/altinc/newinc01_001.htm

¹⁰⁰ Detta gäller endast de center som erhåller finansiering från SBA.

utgör hela WBC-programmets målsättning som SBA redovisar för kongressen. Varje WBC besöks dessutom av SBA minst en gång per år för inspektion. Två större analyser av WBC verksamhet har gjorts (Richtermeyer & Fife-Samyn, 2004 och Godwyn m fl, 2004), vilka används i denna rapport.¹⁰¹

Den senaste tillgängliga statistiken från SBA är från 2005.¹⁰² Den visar att WBC-klienter startade 4 295 företag som i sin tur skapade 9 442 jobb. På kurser som erbjöds av WBC deltog 79 236 klienter som ännu inte hade startat ett företag och 19 809 som redan drev ett företag. Varje WBC-klient kostade i genomsnitt \$163. År 2003 hade varje center i genomsnitt 5 000 kontakter och det resulterade i genomsnitt att 1 458 personer antingen gick en kurs eller fick individuell rådgivning på ett WBC.

WBC framtid och utmaningar

I de utvärderingar och uppföljning är ett ofta framfört klagomål från WBC-representanter är att de utöver naturligtvis skulle vilja ha mer finansiella resurser, de ständiga förändringarna i regelverket. Dessa förändringar är delvis SBA ansvariga för men kongressen som förhandlar fram budgeten årligen. Men krav på rapportering är ofta ett resultat av beslut som SBA själva tagit.

WBC-programmet ifrågasätts emellanåt, mestadels på ideologiska grunder – skattepengar ska inte användas till att göra något som marknaden kan klarar av. Men programmens framtid får nog anses vara säkert dels på grund av att det är så litet och en nedläggning skulle endast innebära en marginell besparing, men också för att det innehåller komponenter som nästan alla politiker sympatiserar med – kvinnor, ekonomiskt svaga grupper, etniska minoriteter och entreprenörer. Det är för många grupper för att någon politiker vågar stöta sig med programmet.

---

¹⁰¹ Man kan ifrågasätta dessa studiers oberoende eftersom båda har gjorts på uppdrag av organisationer som är intressenter i WBC.

¹⁰² www.expectmore.gov (besökt 070607)

3 Främjandeåtgärder i Sverige

3.1.1 Tidigare svenska åtgärder¹⁰³

I ITPS uppdrag angavs att ITPS även skulle redogöra för erfarenheter av främjande för kvinnors företagande i Sverige. Detta avsnitt återger erfarenheter från tre program som Nutek arbetat med som specifikt varit riktade till kvinnor.

Nutek hade från och med 1993 ett antal särskilda uppdrag som syftade till att främja kvinnors företagande. Årsbudget för dessa satsningar låg på cirka sex miljoner per år. Åtgärderna har inriktats dels på att nå fler kvinnliga företagare dels stödja utveckling hos kvinnliga företagare i form av kompetens- och företagsutvecklingsprojekt. I stödområden och i vissa strukturfondsområden har Nutek förmedlat stöd till särskilda affärsrådgivare för kvinnor, verksamheter som till viss del övertagits av kommuner efter Nuteks avslutade sina projekt. Sedermera har Nutek inte drivit projekt själva utan finansierat projekt med kommuner, Almi och nyföretagarcentrum som organisatörer.

I Nuteks tidiga arbete har man arbetat med att göra kvinnors företagande mer ”synligt”. Satsningar på statistikutveckling har gjorts. Man har sammanfört erfarenheter från bland annat affärsrådgivare, resurscentra för kvinnor, jämställdhetsexperter och projektledare.

Vid sidan om Nutek, som är dominerande aktör i Sverige inom nyföretagandestöd sker främjande i fler organisationer som exempelvis Nyföretagarcentrum, Resurscentra för kvinnor Almi, Coompanion (kooperativa utvecklingscentra).

En aktuell översikt av statens arbete för att främja kvinnors företagande är Riksrevisionens rapport *Statens företagsfrämjande insatser – När det kvinnor och personer med utländsk bakgrund*, RiR 2007:11. Riksrevisionens rapport, vilken ger en utmärkt tillbakablick över en del utförda åtgärder, diskuterar framförallt hur kvinnor och personer med utländsk bakgrund syns i stödförmedlars ordinarie programverksamhet. I ett särskilt kapitel tar man även upp riktade program under de allra senaste åren. Vi vill här komplettera Riksrevisionens bild med erfarenheter från tre rapporter av vilka endast en är citerad i Riksrevisionens rapport.

3.1.2 Erfarenheter från utvärderingar

*Affärsrådgivare för kvinnor*¹⁰⁴

Under 1990-talet satsade Nutek på ett projekt att utbilda affärsrådgivare för kvinnor. Ursprunget var den regionalpolitiska propositionen 1993/94:140 som anslog 20 miljoner för ett treårigt program i syfte att främja kvinnors företagande i stödområde 1 och 2. I 62 kommuner anställdes kvinnliga affärsrådgivare. Dessa skulle ägna sig åt: Allmän rådgivning, mentorskap, ekonomiskt stöd, nätverk, seminarier och utbildning. Målgruppen var kvinnliga företagare och blivande företagare.¹⁰⁵

Erfarenheterna som presenteras i rapporterna handlar främst om hur processen med att etablera kvinnliga affärsrådgivare kom att formas. Man beskriver mer om affärsrådgivarnas situation än den målgrupp som de hade att verka gentemot. I perspektiv gentemot de beskrivningar av andra länders politik som gjordes i kapitel 2 är det dock intressant att de flesta ”operativa” begrepp finns med redan i detta projekt. En erfarenhet som går att utläsa är också dilemmat med att etablera nyheter inom företagsfrämjande i projektform.

¹⁰³ Stoffet hämtat från Nutek (2007) sid 20

¹⁰⁴ I tre rapporter beskrivs projektet Nutek R1996:55, R1998:4, R1998:5

¹⁰⁵ I sammanhanget är det värt att komma ihåg att 1994 slås de regionala utvecklingsfonderna ihop och bildar ALMI.

Att rekrytera kvinnliga affärsrådgivare var förknippat med ett visst ifrågasättande.

Rapporterna diskuterar vilka mål som affärsrådgivarna satte upp för verksamheten. Det betonades i denna process hur viktigt det var att ha kännedom om externa förutsättningar som befolkningsstruktur, näringsstruktur i de stödområden man hade att verka i.

De målsättningar som affärsrådgivare formulerade på minner dock mycket om de som fortfarande ställs till exempel: Fler företag, synliggörande, förändrade attityder, fler förebilder, ökad kompetens etc. Rapporterna saknar dock en uppföljning av dessa mål. Diskussion i rapporterna kretsar kring hur man arbetar för att förverkliga dem i form av hur affärsrådgivarnas roll formeras och utvecklas i de organisationer som de placeras i.

Nutek har dock stått bakom projektet och projektet med affärsrådgivare fick en uppföljning 1997 med ett två-årigt projekt för 33 kommuner. Som mest fanns det cirka 100 kvinnliga affärsrådgivare. En utveckling av det första projektet är även Nuteks medfinansiering i uppbyggandet av Nationella resurscentra vars syfte var att delta i de regionala utvecklingsprocesserna i syfte att främja jämställdhet i dess.

Att stödja kvinnors företagande – Lärdomar från projektet DISA¹⁰⁶

Almi i Östergötlands län bestämde sig för att utveckla sitt och koncernens arbete med kvinnliga företagare. I ett projekt ville man prova ”coaching”-metoden på kvinnliga företagare. Denna metod bestod i att ett företag under ett års tid får en Almi-rådgivare. Under året träffas man en gång i månaden i två timmar för samtal. Samtalen har karaktären att Almi rådgivaren mer är som ett bollplank för företagaren. En tänkt mall för mötena är att en framtidsplan utarbetas som sedan formuleras i en åtgärdsplan. Rådgivarens roll är delvis att få varje möte till att leda till ett beslut om åtgärd som sedan följs upp på nästa möte. Rådgivaren blir med andra ord en sort pådrivare för den utveckling som företagaren vill genomföra. Man betonar att man inte arbetar efter en viss ”modell” vad som genomförs med ”coachingen” är något som växer fram och som alltså är specifikt och förankrat hos den enskilde företagaren. Utöver detta anordnar rådgivaren ett antal halvdagsseminarier med andra företag i projektet med ämnen som är bestämda av önskemål från företagen. Dessa seminarier betalar företagen 2 500 kronor för.

Almiprojektet har följts av en forskare, Malin Tillmar som sedan skrev rapporten om projektet.

Det här projektet, DISA, var riktat till etablerade företag, några med enstaka anställda och andra med tiotals anställda. Femton företag uppsöktes som ville vara med. En erfarenhet som följeforskaren beskriver är att behovet av att träffa andra företagare i samma situation var något som man till en början inte var klar över men efterhand förstod vikten av för ens utveckling. Ett önskemål i slutet av året var att man hade haft mer av ”nätverkande”. En aspekt av detta är att man blivit medveten om vikten av ”bollplank”, coaching och konsultarbete med inriktning på utveckling.

En andra erfarenhet var att projektet var väldigt inriktat på att utveckla företaget. Att vara kvinna och företagare var något som diskuterades i så liten omfattning att följeforskaren fick uppfattningen att det är just inga skillnader mellan män och kvinnor som företagare, tidsbrist och ledarproblem är snarlika. Ett problem kan dock vara att kvinnor som är företagare möts med skepsis från framför allt äldre män som är företagare. Det finns en känsla av att kvinnliga företagare in engageras av dessa som leverantörer just på grund av att de är kvinnor.

¹⁰⁶ *Att stödja kvinnors företagande – Lärdomar från projektet DISA av Malin Tillmar, Arbetslivsrapport nr 2004:4, Arbetslivsinstitutet*

För Almi, som initierade projektet i syfte att utveckla sitt eget arbete att bemöta kvinnliga företagare är en slutsats att företagare som är kvinnor är lika olika varandra som män som är företagare. Forskaren skriver:

”Att hitta ett arbetssätt som passar alla kvinnor är alltså lika svårt som att hitta ett sätt som passar alla män” (sid 55)

Coaching-metoden som koncept och metod för utveckling passar förmodligen kvinnor lika bra som män. Ett undantag som nämns till ovanstående är dock att i vissa fall är grupper enbart för kvinnor en form som medger att oerfarna företagare lättare kan ta plats.

I rapportens avsnitt om lärdomar reflekteras det även över huruvida främjandet av kvinnors företagande sammanfaller med Almis och andra aktörers fokusering på tillväxt. Många verksamheter som har kvinnliga entreprenörer diskvalificeras stöd just därför att de inte finns in en tydlig tillväxtmarknad. I rapporten ges exempel på hur en egenföretagande nagelskulptris inte skulle kunna få ett reguljärt stöd från Almi men när man granskade verksamheten närmare visade det sig att företagaren bedrev en rätt omfattande handel över hela landet med de produkter som denne använde i verksamheten.

Att främja kvinnors företagande Nutek R2005:23

Under perioden 2002 – 2006 genomförde Nuteks ytterligare åtgärder för att främja kvinnors företagande. Åtgärderna är delvis presenterade i Riksrevisionens rapport nämnd ovan men i sammanhanget här är det intressant att notera några erfarenheter.

Rapporten R2005:23 är en uppföljning/utvärdering av en extern aktör. Denna har granskat Nuteks projekt inom affärsrådgivning, informationssatsningar, högskoleutbildningar och forskningsprogram.

Inom affärsrådgivningsprogrammet har man med en enkät till 232 deltagare undersökt omfattningen av kundnöjdhet. Det uppställda målet på 80 procents kundnöjdhet bedömer man att affärsrådgivningen har uppnått. Nutek hade även ställt upp mål att hälften av Job&Societys rådgivningskontor skulle ha genomfört projekt i syfte att integrera genusperspektiv i arbetet. Här nådde man inte ända fram. I 12 av Almis 24 och 30 av Job&Societys 80 lokalkontor genomförde man dock projekt om genusperspektiv.

Ändrar dessa projekt beteende? Utvärderaren tar upp diskussionen om betydelsen av riktade medel för att kunna få gehör för nya sätt att arbeta. Man anför även betydelsen av att det lokala arbetet har stöd från en central aktör.

En del i Nuteks arbete har varit att producera informationsmaterial som är lättillgängligt för dels affärsrådgivare dels företagare. Utvärderaren har intervjuat företagare och affärsrådgivare om materialet konstaterar att dessa upplever materialet som lättillgängligt. Av rapporten är det dock oklart i vilken omfattning som målgruppen känner till materialet.

Nuteks arbete med affärsrådgivning medförde även att två högskoleutbildningar med genusperspektiv skapades. Syftet med detta var att skapa en form för kvalitetssäkring av affärsrådgivning ur ett genusperspektiv. Den kursen var ”kundmötet i affärsrådgivningen” och motsvarade 6 universitetspoäng. Kursen genomfördes för 24 affärsrådgivare med förhållandevis jämn könsfördelning (60% kvinnor). Av de 24 anmälda genomförde 23 kursen och 15 avlade tentamina. Kursen utvärderades av deltagarna till 4,03 på en femgradig skala. Den andra kursen ”Det professionella samtalet” är oklarare vad gäller antalet deltagare. Nutek som endast ställt målet att producera kurserna var dock nöjda med utfallet. Utvärderaren anför att det inte var helt oproblematiskt hur ”genusperspektivet” skulle integreras i kurserna men deltagare och kursföreträdare menade att det fanns en lyhörddhet för detta vilket resulterade till att genus kom in i de löpande diskussionerna.

Nutek har sedan mitten på 1990-talet understött ett forskningsprogram om kvinnors företagande (www.fsf.se/fem.se). Detta forskningsprogram har verkat samlande för

forskningen inom området men utvärderaren avstår från att göra någon bedömning av arbetet.

3.2 Nuteks program för att främja kvinnors företagande

Nutek fick regeringens uppdrag i december 2006 att utforma ett program i syfte att främja kvinnors företagande i Sverige. Programmet omfattar tre års verksamhet och har en budget på cirka 100 miljoner per år. Nuteks program har sex delprogram vilka delvis syftar till att bli integrerade i Nuteks pågående arbete. I tabell 8 återges en översikt av programmet. Programmet uttrycker en kontinuitet i de uppgifter man tidigare har erfarenhet av och som andra länder också fokuserar på.

Tabell 8 Nuteks program för främjande av kvinnors företagande

Program	Delområden	Exempel på åtgärd föreslagen av Nutek
Informations och affärsutveckling	Information och vägledning till företagare	Utveckling av webbinnehåll
	Affärsutveckling	Fler starta företag-dagar
	Rådgivarutbildning	Nå kvinnor inom legitimationsyrken
		Säljutbildningar
Insatser inom Nuteks nationella program		Medfinansiera utbildningsprojekt för rådgivare
	Nationella entreprenörskapsprogrammet	Särskild verksamhet för att intressera unga kvinnor
	Handlingskraft med IT	Vidareutveckla undervisningen i entreprenörskap
	Underlätta ägarskifte i småföretag	Rikta fokus där det finns många kvinnliga företagare för utveckling i dessa näringar
	Klusterprogram	Särskilda satsningar för kvinnor som vill ta över företag
	Produktutveckling av varor och tjänster	Fler kvinnor bör söka och ta del av produktutvecklingsprogrammet
Finansiering		Bjuda in banker för projekt riktade till kvinnliga företagare
		Lån till tjänsteföretag kan underlättas om mer satsning på branschanalyser görs
		Erfarenheter av mini-lån (beloppsgränser och återbetalningssannolikhet)
		Tävlingar riktade till kvinnor
Regelverk		Särskild mätning på administrativ kostnad för branscher med mycket kvinnliga företagare
		Enklare AB form med mindre krav på AB
		Momsregler slår hårdare mot företag som riktar sig till privatpersoner
Attityder och förebilder		Faktaspridande, statistikutveckling
Analys och forskning		

4 Avslutande diskussion

4.1 Den statistiska bilden

I denna rapport har framförts åtminstone tre olika mått på omfattningen av kvinnors företagande. I inledningen presenterades uppgifter från Arbetskraftsundersökningarna i vilket begreppet egenföretagare eller ”selfemployed” används. I avsnittet om Storbritannien och USA nämns vidare måttet andelen av kvinnor majoritetsägda företag. Till denna andel läggs även andelen företag som ägs till lika stora andelar av kvinnor som män i åtminstone USA. Vidare så nämns även *Total Entrepreneurial Activity (TEA)* måttet från GEM-undersökningen.

I tabell 1 i inledningen i denna rapport presenterades andelen egenföretagare av de sysselsatta som var kvinnor respektive män. Andelen egenföretagare av sysselsatta kvinnor i Sverige var 5 procent och var lägre än Storbritannien (7) , Nederländerna (7%) och USA (6.4%). År 2004 anges TEA för kvinnor i Sverige till 2.5% och Storbritannien 4% , Nederländerna knappt 3%, Danmark drygt 3% och slutligen USA till cirka 11%. En intressant resultat med TEA-indexet och som framhålls av GEMs rapport om kvinnor och företagande är att skillnaden mellan TEA för män och kvinnor är statistiskt signifikant för de flesta länder (i synnerhet de vi studerar här) utom just USA.¹⁰⁷

Uppgifter om omfattningen av majoritetsägande har inte någon sammanställd internationell statistik än.¹⁰⁸

Frågan är dock vilket mått, om ens något av dessa, som är relevant på den sikt som program ägnade att främja kvinnors företagande verkar. I fallet Storbritannien konstaterades att andelen företag ägda av kvinnor enligt TEA ökade mellan 2002 och 2005 till följd av en minskning av det totala antalet företag ägda av män. Om externa faktorer, dvs faktorer som inte är orsakade av företagsfrämjande, påverkar antalet företag på detta sätt borde rimligtvis omfattande externa faktorer även påverka kvinnors företagande. I inledningen till denna rapport presenterades uppgifter från Eurostats LFS. För EU sammantaget visade dessa data att andelen företagande kvinnor (selfemployed) är cirka 8 procent av de sysselsatta kvinnorna år 2005. Denna andel har inte förändrats sedan år 2000. Motsvarande andelen för män är drygt 16 procent och har ökat något från år 2000.

Detta talar för att politiskt främjande måste dels ses som en långvarig insats, dels bör följas upp med mer näraliggande mått än de övergripande.

Ett exempel på mer näraliggande mått på främjanderesultat är att stödförmedlare får fler förfrågningar från just kvinnor. I den refererade rapporten från SEEDA presenterades siffror som de facto visade att det mål som man uppsatt i Storbritannien om att inom tre år uppnå att 40 procent av företagsstöds klienterna skulle vara kvinnor var antingen för ambitiösa eller så fanns det allvarliga problem dels i organisationen av WESF-strategin, dels i resurserna som allokerades för uppföljandet av denna. Rapporterna från SEEDA och Prowess anger att framför allt det första var fallet. Från rapporterna antyds att sedan man från centralt politiskt håll lanserade WESF släppte man ansvaret för genomförande till externa organisationer och regionala aktörer. Först två år efter WESF lansering, 2005, beslutade man inom regeringen att tillsätta en centralt ansvarig grupp.

I Nuteks och Almis affärsrådgivningsarbete redogör man inte för i vilken utsträckning deras målpopulationer faktiskt känner till vad de arbetar med. I Nuteks affärsrådgivningsprojekt deltog 2004 cirka 900 företag (utvärderaren anger att antalet inte går exakt att fastställa). Som jämförelse så startades över 13 000 företag av kvinnor detta år. En uppföljning av statens främjandearbete bör rimligtvis vara en uppskattning av den så

¹⁰⁷ Om signifikanser mellan länderna se ITPS diskussion i tidigare fotnot.

¹⁰⁸ <http://www.gemconsortium.org/download.asp?fid=419>

kallade penetrationsgraden, hur många känner till arbetet, hur många har övervägt att agera på informationen etc.

I det brittiska ramverket WESF skriver man att

“Although, ultimately, it is better to design appropriate mainstream programmes than to develop support provision specifically for women, changes to culture, attitude and environment...., *may take years*. It is important therefore to support and develop new and existing targeted initiatives where needed to help women *in the short to medium term*” sid 13 vår kursivering

WESF lanserades 2003 och uppställde vissa mål att uppnås 2006. Den information som SEEDA förmedlar (se avsnitt 2.4.3) innebär att målsättningarna i WESF var felaktiga. Målen baserades inte på en realistisk diskussion vad som är möjligt med de avsatta resurserna. På motsvarande sätt gäller detta Nuteks program för främjande av kvinnors företagande. Riksrevisionen skriver att särskilda satsningar har en begränsad betydelse. Man anger att 80 miljoner till kvinnors företagande är lite i förhållande till de samlade företagsstöden (RiR 2007:11 sid 61. Frågan är dock om det är att utöka dessa generella stöd som är det relevanta. Nuteks program skisserar att man skall försöka få en jämnare fördelad population av sökande till de befintliga stöden vilket kräver andra åtgärder (och andra målsättningar) än de befintliga.

4.2 Vilket är de politiska huvudfrågorna som berör kvinnors företagande?

I vår översikt av erfarenheter från andra länder finner vi att liknande åtgärder implementeras i samtliga länder, alltså även i länder utan en särskild främjandepolitik. Ett komplement till dessa länders erfarenheter är den lista på ”best practice” som EU förmedlade på en konferens i början av 2002-talet.¹⁰⁹

Tabell 9 Tidigare har EU identifierat följande ”best practice” åtgärder som syftar till främjande av kvinnors företagande.

Internetkurs för företagsbildande riktat till kvinnor (Tyskland)
Mikrolån till arbetslösa kvinnor vid företagsbildande (Frankrike)
Mikrolån och rådgivning (Spanien)
Nätverksstöd (förmå kvinnliga företagare att bygga nätverk) (Storbritannien)
Mentorstöd (Finland)
Rådgivning riktat till kvinnor (Sverige)
Uppmärksamhet och ”empowerment” (Island)
Administrativ börda (Italien)
Empowering (Norge)
Stöd till intermediärer (Portugal)
Företagslån (Grekland)

Sveriges (Nuteks) arbete erkänns här som ett ”best practice”.

Tillsammans med de erfarenheter som vi redogör från Nederländerna, Danmark, Storbritannien, USA och Sverige finner vi skäl att, i den mån kvinnors företagande särskilt ska främjas, arbetet fortsättningsvis bör inkludera områden som mikrolån, nätverk och nätverksuppkoppling, mentorstöd, stöd/rådgivning vid start av företag.

¹⁰⁹ European Commission Enterprise Directorate General ” Good Practices in the promotion of female entrepreneurship” 2002

5 Referenser

Referenser till avsnittet om Nederländerna

Litteratur och dokument:

Agentschap SZW, Catalogue on the theme of entrepreneurship, Dutch EQUAL projects 2006

EIM institute, Entrepreneurship in the Netherlands: High growth enterprises; Running fast but still keeping control, Report 2006

European Commission, New routes to entrepreneurship – A summary of the best practices from the projects of the first round of EQUAL Entrepreneurship, 2005

European Network to Promote Women's Entrepreneurship (WES), Activities Report 2005

Eurostat, EU Labour Force Survey, No 13/2006

ITPS delrapport av Regleringsuppdrag 8, En nationell strategi inom Näringspolitiken, Dnr 1-010-2007/0028

Ministry of Economic Affairs, "Action for Entrepreneurs!", The Hague, December 2003

Ministry of Economic Affairs, "The new entrepreneurship action plan - Making the most of opportunities", The Haag, June 2005

OECD in figures 2005

OECD employment outlook 2006

Verheul, Ingrid, Is there a female approach? Understanding gender differences in entrepreneurship, Erasmus Research Institute of Management, 2002

Intervjuer

Van Royen, Karin, Ordförande i Federation of women entrepreneurs, telefonintervju, (2007-05-09)

Visser, Aukje, tjänsteman på nederländska ekonomiministeriet, Haag, Nederländerna (2007-05-10)

Övriga källor

Dutch Ministry of Economic Affairs, www.minez.nl

Dutch Ministry of Social Affairs and Employment, <http://www.employment.gov.nl/>

EIM Business and Policy Research, <http://www.eim.nl/eng/index.cfm/4,html>

Eurostat, <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

OECD, www.oecd.org

EU, www.europa.eu

Referenser till avsnittet om Danmark

Länkar

<http://www.ihh.hj.se/eng/weitnc/index2.htm> om Woman entrepreneurship in the Nordic Countries.

<http://www.distel.ca/womlist/countries/denmark.html> Women's Organisations Denmark

Litteratur:

DK2003a - The ministry for Economic and Business affairs (2003). Handlingsplan for iværksættere – baggrundsrapport, Köpenhamn.

DK2003b - The ministry for Economic and Business affairs (2003). Promoting entrepreneurship – a plan of action. Köpenhamn.

DK2005 - The ministry of Finance (2005). Danmarks nationale reformprogram. Köpenhamn.

DK2006a - The ministry of Finance (2006). Danmarks nationale reformprogram – Bilag. Köpenhamn.

DK2006b - The ministry of Finance (2006). Danmarks nationale reformprogram - Forste fremskridtsrapport, Köpenhamn.

DK2007a - The ministry for Economic and Business affairs (2007). En lettere hverdag for danske virksomheder – færre byrder på vej mod 2010. Köpenhamn.

DK2007b – National agency for enterprise and construction (2007). Entrepreneurship index 2006 – Entrepreneurship conditions in Denmark. Köpenhamn.

Kristensen, Frank Skov – Eliassen, Sören Qvist (2003). Towards an entrepreneurship policy – A Nordic perspective. Örebro.

Pedersen, Jacob Løbner - Tidemand, Finn - Beck-Nielsen, Mette - Eskesen, Liliya. New Insight A/S (2004). Flere og bedre virksomheder ejet af etniske minoriteter i København.

WES - European Network to Promote Women's Entrepreneurship (2006). Activities Report 2005.

Referenser till avsnittet om Storbritannien

Carter Sara, Susan Anderson & Eleanor Shaw, (2001) *"Women's Business Ownership: A review of the academic, popular and Internet literature –Report to the Small Business Service"*

Departement of Trade and Industri, Small Business Service (2003) *A Strategic Framework for Women's Entrepreneurship Sharing the vision: a collaborative approach to increasing female entrepreneurship*

Departement of Trade and Industri, Small Business Service (2006) *Women's Business Ownership: Recent Research and Policy Developments*

Näringsdepartementet (2000) Kvinnor som företagare I Storbritannien och Sverige Olika perspektiv

Prowess (2006) *Stairways to Growth – Supporting the Ascent of Women's Enterprise in the UK*, www.prowess.org.uk

Prowess (2005) *The Regional state of Women's Enterprise in England*, www.prowess.org.uk

SEEDA (2005) *Realising the potential of women's enterprise in the South East – A strategy for the region 2005-2010*,
http://www.seeda.co.uk/Work_in_the_Region/Business/Womens_Enterprise/

Referenser till avsnittet om USA

Litteratur och dokument

Association of Women's Business Centers (2006) *The Values, Views and Visions of Women's Business Center Leaders in the United States*.

Godwyn, M. Langowitz, N. and Sharpe, N. (2004) *The impact and influence of Women's Business Centers in the United States*. Association of Women's Business Centers.

Heffernan, M. (2007) *How She Does It: how women entrepreneurs are changing the rules of business success*. New York: Penguin Books.

National Women's Business Council (2003) *Women's Entrepreneurship in the 21st century – A summary of data from national and regional summits*. June.

Richtermeyer, G. and Fife-Samyn, K. (2004) *Analyzing the impact of the Women's Business Center program*. National Women's Business Council.

SBA (2006) *Women in Business: a demographic review of women's business ownership*. Small Business Administration, Office of Advocacy.

SBA (2007) *Program Announcement Women Business Center FY 2007*. Small Business Administration, Office of Women Ownership.

Zackrisson, M. (2004) *Skattesystemet i USA – en översikt med fokus på småföretag och deras finansiärer*. Stockholm: ITPS. A2004:015

Intervjuer

Skiljan, M., Women's Business Center, San Bernardino, CA, 4 april, 2007

Stull, M. California State University San Bernardino, CA, 4 april, 2007

Murrell, S. SBA, Office of Women ownership, Washington DC, 23 april, 2007

Wrigley B. Women's Business Center, Springfield VA, 24 april, 2007

Barton Mankin, M. National Women's Business Council, Washington DC, 23 april, 2007

Gilmore A. M. National Women's Business Council, Washington DC, 23 april, 2007

Weaver, J. Center for Women Business Research, Washington DC, 23 april, 2007

Övriga referenser

Berglund Karin "Kvinnors företagande – En internationell forskningsöversikt"

ITPS R2007/007

Bünger, Anna (2004), Kvinnors och mäns företagande – Statistisk sammanfattning baserad på rapporten "Kvinnors företagande – format av samhället". Stockholm: Nutek.

Delmar F & Holmquist C (2004) "Womens Entrepreneurship: Issues and policies" presented at 2nd OECD conference of ministers responsible for small and medium-sized enterprises (SMEs) Istanbul 2004, www.oecd.org

DTI (2005) Promoting female entrepreneurship

European Commission (2002) *Good Practices in the Promotion of Female Entrepreneurship – Examples from and other OECD Countries*

Holmquist & Sundin (red) (2002) Företagerskan – om kvinnor och entreprenörskap, Stockholm

ITPS (2007) Svenskt nyföretagande i ett internationellt perspektiv *Tillväxtpolitisk utblick nr 1*

Nutek (1996) Affärsrådgivare för kvinnor, Nutek R1996:55

Nutek (1998) Affärsrådgivare för kvinnor utvärdering del 1, Nutek R1998:4

Nutek (1998) Affärsrådgivare för kvinnor utvärdering del 2, Nutek R1998:5

Nutek (2002) Företagens villkor och verklighet 2002 Kvinnor företagande format av samhället

Nutek (2004) Vad vet vi om kvinnors företagande i Sverige? *Info 0038-2004*

Nutek (2005) Classification and perception An explorative investigation of gender effects of the Swedish SIC code classification tool of industry (author Karin Folkesson HHS) R2005:17

Nutek (2005) *Att främja kvinnors företagande –Utvärdering för perioden 2002-2004*, R2005:23

Nutek (2006) Kvinnor och mäns företagande en statistisk beskrivning

Nutek (2007) "Att främja kvinnors företagande – Programförslag 2007-2009", *Info021-2007*

Riksrevisionen (2007) *Statens företagsfrämjande insatser –När de kvinnor och personer med utländsk bakgrund?*, RiR 2007:11

Scocco S (2007) *Sveriges konkurrenskraft –Att förstå och mäta nationell konkurrenskraft*, ITPS A2007:002

Tillmar M (2004) "Att stödja kvinnors företagande –Lärdomar från projektet DISA" *Arbetslivsrapport nr 2004:4 Arbetslivsinstitutet*

Appendix 1: Andel företagare av populationen i 15-64 år 2005, antal företagare och andel sysselsatta

Andel företagare av populationen 15-64 år, 2005

	Sve (2005)	UK	DK	NL
Andel företagare (AKU data) som är kvinnor	3,52	4,61	2,20	4,65
Andel företagare som är män	9,76	13,23	8,48	10,26
Andel företagare med anställda som drivs av kvinnor	1,41	1,32	1,10	1,33
Andel företagare med anställda som drivs av män	4,46	3,10	4,79	4,00

Källa Eurostat och egna beräkningar

Antal företagare

	Sverige	UK	DK	NL	USA
som är kvinnor	102 189	901 675	38 898	252 121	
som är män	289 483	2 504 237	150 763	551 160	
antal kv företag med anställda	40 876	257 626	19 449	72 035	
antal m företag med anställda	133 608	589 232	86 150	220 464	

Källa Eurostat och egna beräkningar

Kvinnliga befolkningen 15-64 år och sysselsättningsandel.

	Sve	UK	DK	NL	USA
2005	70,4	65,9	73,4	66,4	65,6
2000	70,9	64,7	71,6	63,5	67,8

Not: Sverige ändrade något i AKU 2005 i samband med harmoniseringen med EU

Sysselsatta 15-64 män

	Sve	UK	DK	NL	USA
2005	74,4	77,6	79,8	79,9	77,6
2000	75,1	77,8	80,8	82,1	80,6

Appendix 2 Uppgifter från OECD

Källa:

OECD in Figures 2005 ¹¹⁰

EU Labour Force Survey 13/2006

Danmark

Cirka 47 procent av antalet totalt anställda år 2005 var kvinnor. (EU sid4)

Andelen sysselsatta¹¹¹ kvinnor i ålder 15-64. (sid 16 OECD).

1994 arbetade 73,8 %

2004 arbetade 76,4 %

Deltidssysselsatta i förhållande till totalt anställda båda könen

1994 17,3 %

2004 17,5 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av de totalt anställda

1994 26,2 %

2004 24,3 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av det totala deltidsarbetet

1994 69,4 %

2004 64,5 %

Storbritannien

Cirka 46 procent av antalet totalt anställda år 2005 var kvinnor. (EU sid4)

Andelen sysselsatta kvinnor i ålder 15-64 (sid 17 OECD).

1994 arbetade 66,2 %

2004 arbetade 68,5 %

Deltidssysselsatta i förhållande till totalt anställda båda könen

1994 22,4 %

2004 24,1 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av de totalt anställda

1994 41,2 %

2004 40,4 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av det totala deltidsarbetet

1994 82,7 %

2004 77,8 %

¹¹⁰ http://www.oecd.org/document/62/0,3343,en_2649_201185_2345918_1_1_1_1,00.html

¹¹¹ Översättning av engelskans "employment", ursprungsdata är nationella arbetskraftsundersökningar.

Nederländerna

Cirka 45 procent av antalet totalt anställda år 2005 var kvinnor. (EU sid4)

Andelen sysselsatta kvinnor i ålder 15-64 (sid 17 OECD).

1994 arbetade 57,0 %

2004 arbetade 67,6 %

Deltidssysselsatta i förhållande till totalt anställda båda könen

1994 28,9 %

2004 35,0 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av de totalt anställda

1994 54,5 %

2004 60,2 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av det totala deltidsarbetet

1994 76,8 %

2004 76,0 %

Sverige

Cirka 48 procent av antalet totalt anställda år 2005 var kvinnor. (EU sid4)

Andelen sysselsatta kvinnor i ålder 15-64 (sid 17 OECD).

1994 arbetade 75,7 %

2004 arbetade 75,0 %

Deltidssysselsatta i förhållande till totalt anställda båda könen

1994 15,8 %

2004 14,4 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av de totalt anställda

1994 24,9 %

2004 20,8 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av det totala deltidsarbetet

1994 76,8 %

2004 69,5 %

USA

Andelen sysselsatta kvinnor i ålder 15-64. (sid 16 OECD).

1994 arbetade 69,8 %

2004 arbetade 69,8 %

Deltidssysselsatta i förhållande till totalt anställda båda könen

1994 14,2 %

2004 13,2 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av de totalt anställda

1994 20,4 %

2004 18,8 %

Deltidssysselsatta kvinnor i procent av det totala deltidsarbetet

1994 68,4 %
2004 68,3 %